Oblik pravnog posla

Strika, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic Nikola Tesla in Gospić / Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:107:368061

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Polytechnic Nikola Tesla in Gospić - Undergraduate thesis repository

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA U GOSPIĆU“

IVANA STRIKA

OBLIK PRAVNOG POSLA

THE FORM OF LEGAL WORK

Završni rad

Gospić, 2016.

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA“ U GOSPIĆU

Upravni odjel

Stručni upravni studij

Oblik pravnog posla

The form of legal work

Završni rad

MENTOR

mr.sc. Katerina Dulčić, dipl. iur

STUDENTICA

IVANA STRIKA

MBS: 2963000393/13

Gospić, svibanj 2016.

Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću

Upravni odjel

Gospić, 8. ožujka 2016.

ZADATAK

za završni rad

Pristupnici: ***Ivana Strika*** MBS: 2963000393/13

Studentu stručnog studija Upravnog prava izdaje se tema završnog rada pod nazivom

Oblik pravnog posla (*The Form of Legal Acts)*

Sadržaj zadatka :

Tema zadatka danog pristupnici je Oblik pravnog posla. Prilikom razrade teme potrebno je izložiti definiciju pravnog posla i jasno naznačiti kako obuhvaća ne samo ugovore, već i jednostrane pravne poslove, kao što je oporuka, strogo formalni akt. Za značaj oblika pravnog posla potrebno je dati i kraći povijesni pregled razvoja formalnih oblika pravnih poslova koji se javljaju već prije rimskog prava. Potom je potrebno razmotriti fleksibilnost oblika pravnog posla u obveznim odnosima, kao i konvalidaciju pravnih poslova kojima nedostaje propisani oblik. Isto tako značajni su i usmeni dodaci formalnom pravnom poslu, te je potrebno razmotriti njihovu valjanost. Sama tema iziskuje razmatranje i uspoređivanje oblika pravnih poslova koji su propisani u više zakona, kao što je primarno Zakon o obveznim odnosima, ali i Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Zakon o zemljišnim knjigama te Zakon o nasljeđivanju. Isto tako potrebno je razmotriti i pravne posljedice kada se posebni oblik zahtijeva nekim drugim propisima (kao što je Ovršni zakon, i dr.) i koje su pravne posljedice nezadovoljavanja tako propisanog oblika.

Završni rad izraditi sukladno odredbama Pravilnika o završnom radu Veleučilišta „Nikola Tesla“ u Gospiću.

Mentor: mr. sc. Katerin Dulčić, predavač (ime i prezime) zadano: 8. ožujka 2016., (nadnevak) _____ potpis

Pročelnik odjela:dr. sc. Aleksandar Skendžić, v. predavač, (ime i prezime) predati do: _____, (nadnevak) _____ potpis

Student: Ivana Strika, (ime i prezime) primio zadatak: 08.03.'16., (nadnevak) Strika potpis

Dostavlja se:

- mentoru
- pristupniku

IZJAVA

Izjavljujem da sam završni rad pod naslovom „Oblik pravnog posla“ izradila sama pod nadzorom i uz stručnu pomoć mentora mr. sc. Katerine Dulčić, dipl. iur.

IVANA STRIKA

SAŽETAK

Tema ovog završnog rada je oblik pravnog posla. Rad obuhvaća slijedeća poglavlja: pojam pravnog posla, podjela, obilježja te oblike pravnog posla u pravnoj teoriji, ali i u sudskoj praksi kao što su oblici jednostranih pravnih poslova od različitih vrsta oporuka. Nadalje dvostrane pravne poslove kao što su ugovor o kupoprodaji, ugovor o darovanju ali i nasljedno pravne ugovore kao što su ugovori o doživotnom i do smrtnom uzdržavanju.

Poglavlje nakon jest pravni posao kao ovršna isprava te sklapanje pravnih poslova elektroničkim načinom komuniciranja sa ugovorima u elektroničkoj razmjeni podataka. A završno poglavlje je zaključno poglavlje u kojem autorica donosi konačna razmatranja o istraženoj i analiziranoj temi.

KLJUČNE RIJEČI: pravni posao, oporuka, ugovor o kupoprodaji, ugovor o darovanju, ugovor o doživotnom uzdržavanju, elektronički način komuniciranja

SUMMARY

The theme of this final work is a form of legal business. Work includes the following chapters: the concept of legal transaction, classification, characteristics and forms of legal acts in legal theory, but also in case-law as a form of unilateral legal acts of different types of wills. Further bilateral legal transactions such as the purchase contract, deed of gift or inheritance, and legal agreements such as contracts of lifetime maintenance to death.

Chapter after is a legal transaction as an enforceable document and law jobs electronic means of communication with contracts in electronic dana exchange. A final chapter is the final chapter in which the author presents final considerations researched and analysed topics.

KEYWORDS: legal work, will, contract of sale, deed of gift, contract of lifelong maintenance, electronic method of communication.

SADRŽAJ

1. UVOD 1
2.POJAM PRAVNOG POSLA, PODJELA I BITNA OBILJEŽJA 2
3. OBLICI PRAVNIH POSLOVA U PRAVNOJ TEORIJI I SUDSKOJ PRAKSI 8
3.1. POJAM I BITNA OBILJEŽJA 8
3.2. OBLICI PRAVNIH POSLOVA U PRAVNOJ TEORIJI I SUDSKOJ PRAKSI 10
3.2.1. OBLICI JEDNOSTRANIH PRAVNIH POSLOVA 10
3.2.1.1. IZJAVE 10
3.2.1.2. OPORUKA 12
3.2.1.2.1. OBLICI OPORUKA 13
3.2.1.1.1. VLASTORUČNA OPORUKA 13
3.2.1.1.2. PISANA OPORUKA PRED SVJEDOCIMA 14
3.2.1.1.3. JAVNA OPORUKA 15
3.2.1.1.4. USMENA OPORUKA 15
3.2.1.1.5. MEĐUNARODNA OPORUKA 17
3.2.1.2 SPECIFIČNOSTI STROGE FORME OPORUKE 17
3.2.2. OBLICI DVOSTRANIH PRAVNIH POSLOVA-UGOVORA 19
3.2.2.1. UGOVOR O KUPOPRODAJI 19
3.2.2.2. UGOVOR O DAROVANJU 22
3.2.2.3 NASLJEDNOPRAVNI UGOVORI (UGOVOR O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU) 26
3.2 PRAVNI POSLOVI KAO OVRŠNE ISPRAVE 32
3.2.2.5. UGOVORI U ELEKTRONIČKOJ TRGOVINI 35
3.2.2.6. UGOVORI U ELEKTRONIČNOJ RAZMJENI PODATAKA 38
3.2.2.6.1. SHRINK-WRAP UGOVORI 39
3.2.2.6.2. CLICK-WRAP UGOVORI 39
3.2.2.6.3 BROWSE-WRAP UGOVORI 41
4. OSNAŽENJE NEVALJANIH PRAVNIH POSLOVA 43
ZAKLJUČAK 47
LITERATURA 49

1. UVOD

Iako je ugovor najtipičniji pravni posao, rad najprije prikazuje pojedine jednostrane pravne poslove dakle kod kojih je dovoljno očitovanje volje samo jednog sudionika tog posla kao npr. oporuka, izjava o prihvaćanju ili odricanju od nasljedstva, izjava o osnivanju trgovačkog društva s ograničenom odgovornošću, izdavanje mjenice, zadužnice i slično.

Nastavno se razrađuju ugovori kao barem dvostrano obvezujući pravni poslovi koji su prisutni u svim područjima prava obveznog, stvarnog, nasljednog, radnog, prava osiguranja, trgovačkog, arbitražnog, bankarskog dakle općenito privatnog prava kao i samog međunarodnog privatnog prava.

U radu se razrađuju pojedini oblici pravnih poslova kao npr. ugovor o kupoprodaji s posebnim osvrtom na ugovor o kupoprodaji nekretnina, ugovor o darovanju i to posebno nekretnina ukazujući na razliku glede oblika sklapanja ugovora s predajom i bez predaje nekretnine u posjed u trenutku sklapanja, nasljedno pravnih ugovora i to ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, pravni poslovi koji imaju snagu ovršnih isprava kao i ugovora u elektronskoj trgovini i to sve kroz pravnu teoriju i sudsku praksu.

Pri tome se ukazuje na načelnu neformalnost sklapanja ugovora i pravnih poslova uopće ali i na njihovu formalnost koja može biti posebnim zakonima kao npr. Ovršnim zakonom, Zakonom o javnom bilježništvu, Zakonom o zemljišnim knjigama, Zakonom o nasljeđivanju i slično propisana kao vrlo stroga tako da nedostatak propisanog oblika utječe na valjanost i opstojnost konkretnog pravnog posla uopće.

Međutim, rad razrađuje i mogućnost konvalidacije pravnih poslova unatoč nedostatku propisanog oblika.

2.POJAM PRAVNOG POSLA, PODJELA I BITNA OBILJEŽJA

U pravnoj teoriji postoji čitav niz definicija pojma pravnog posla, no sve su jedinstvene u poimanju pravnog posla kao izjave volje za nastupom određenih pravnih učinaka odnosno posljedica.[1]

Pravni poslovi mogu se razlikovati kao:

1.1. jednostrani pravni poslovi – oni za čiju je valjanost i postojanje dovoljno očitovanje volje jednog sudionika tog posla npr. oporuka

1.2. dvostrani pravni poslovi – oni za čiji je nastanak i valjanost neophodna suglasno očitovanje volje dvaju osoba dakle to su barem dva sukladna ili sadržajno identična uzajamna očitovanja dopuštene privatnopravne volje, [2] npr. ugovor o kupoprodaji

2.1. poslovi inter vivos ili među živima – to su oni kojim se pravni učinci stvaraju za života stranaka, npr. ugovor o zamjeni

2.2. poslovi mortis causa ili za slučaj smrti – to su oni kojim se pravni učinci stvaraju u slučaju smrti jedne stranke, npr. ugovor o doživotnom osiguranju.

3.1. komutativni pravni poslovi – oni koji u trenutku nastanka sadrže točno određene ili odredive činidbe stranaka, npr. ugovor o kreditu

3.2. aleatorni pravni poslovi – oni kod kojih u trenutku njihova sklapanja činidbe mogu biti još nepoznate kao npr. duljina trajanja ili opseg činidbe. Takvi su pravni poslovi, u pravilu, izuzetak od načela jednake vrijednosti činidbe, npr. ugovor o dosmrtnom uzdržavanju.

4.1. neformalni pravni poslovi – oni za čiju valjanost se ne traži određeni oblik sklapanja, npr. kupnja u trgovini

4.2. formalni pravni poslovi – oni poslovi za koje je prisilnim propisima određen oblik sklapanja kao preduvjet za njihovu valjanost, npr. ugovor o kupoprodaji nekretnine

5.1. kauzalni pravni poslovi – oni iz kojih je vidljiva sama njihova svrha, npr. ugovor o darovanju

5.2. apstraktni pravni poslovi – oni iz kojih nije vidljiva sama njihova svrha, npr. mjenica

[1] Slakoper, Z. Gorenc, V., Bukovac Puvača, M.: Obvezno pravo (opći dio), Novi Informator, Zagreb, 2009.g. str. 161

[2] ibid., str.232

6.1. imenovani pravni poslovi – oni koji su se kroz svoju povijest primjene i dugotrajnost primjene standardizirali i koriste se u pravnom prometu pod točno određenim nazivom, npr. kupoprodaja

6.2. neimenovani pravni poslovi – oni za koje zbog kratkoće postojanja u povijesti ili manje učestalosti sklapanja nije posve siguran potpun sadržaj obveza.[3] npr. ugovori u elektroničkoj trgovini.

Sadržaj pravnog posla sastoji se od bitnih sastojaka. Prilikom zasnivanja pravnog posla najviše dolazi do izražaja autonomija volje sudionika. No vrlo često ta slobodna volja biva ograničena zakonima na način da oni propisuju naziv, sadržaj ili oblik sklapanja posla. Pri tome se svaki pravni posao uređuje posebnim propisom. Pa tako npr. oporuka je uređena Zakonom o nasljeđivanju (u tekstu dalje: ZN) , ugovor o radu reguliran je Zakonom o radu (u tekstu dalje: ZR)[4], ugovor o osnivanju trgovačkih društava reguliran je Zakonom o trgovačkim društvima (u tekstu dalje: ZTD)[5] i tako dalje.

Međutim, opća pravila o pravnim poslovima sadržana u Zakonu o obveznim odnosima (u tekstu dalje: ZOO)[6] ne primjenjuje se samo na pravne poslove u obveznom pravu, nego na sve pravne poslove u privatnom pravu, ako zakonskim propisima nije drugačije određeno. [7] Dakle odredbe ZOO-a koje se odnose na ugovore na odgovarajući se način primjenjuju na druge pravne poslove.[8]

Ugovor se smatra sklopljenim kad se stranke suglase o bitnim sastojcima. [9] Sama izjava volje za sklapanje ugovora mora biti učinjena slobodno i ozbiljno. Ugovorna strana čija volja nije slobodno izražena može pobijati takav ugovor. Izjava volje je ozbiljna ako izražava nakanu izjavitelja da se njome obveže, jer ako je ista neozbiljna neće proizvoditi pravni učinak. [10]

[3] Zakon o nasljeđivanju, NN 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15

[4] Zakon o radu, NN 93/14

[5] Zakon o trgovačkim društvima, NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11,152/11, 111/12, 68/13, 110/15

[6] Zakon o obveznim odnosima, NN 35/04, 41/08, 125/11, 78/15

[7] Slakoper, Z. Gorenc, V., Bukovac Puvača, M.: Obvezno pravo (opći dio), Novi Informator, Zagreb, 2009.g. str. 165

[8] ZOO, čl.14 st.3

[9] ZOO čl.247

[10] Pavlović, M.: Sklapanje ugovora i njegovo stupanje na snagu, Hrvatska pravna revija siječanj 2011.g., str.1

Pretpostavke za valjanost ugovora su:

1. ugovorne strane
2. valjana izjava volje
3. dopuštena i nemoguća činidba
4. propisani oblik sklapanja

Za pojedine oblike ugovora posebnim propisima mogu biti predviđene još neke dodatne pretpostavke a čije ispunjenje utječe na valjanost ugovora npr. odobrenje nadležnog tijela, provođenje javnog natječaja i slično. No, i same ugovorne strane mogu dogovorno nametnuti kakve uvjete koje one smatraju da su odlučni za valjanost njihova pravnog posla. Ako je netko po zakonu obvezan sklopiti ugovor, zainteresirana osoba može zahtijevati da se takav ugovor bez odgađanja sklopi.[11] Isto tako kad je za sklapanje nekog ugovora potrebna privola treće osobe, ta privola može biti dana prije sklapanja ugovora, kao suglasnost, ili poslije njegova sklapanja, kao odobrenje, ako zakonom nije propisano što drugo. No u svakom slučaju ta suglasnost, odnosno odobrenje moraju biti dani u obliku propisanom za ugovore za čije se sklapanje daju.[12]

Tako npr. arheološka iskapanja i istraživanja mogu se obavljati samo na temelju odobrenja koje rješenjem daje nadležno tijelo, a koje se može izdati samo pravnim i fizičkim osobama koje ispunjavaju uvjete stručne osposobljenosti za obavljanje takvih radova, te ako su osigurana potrebna materijalna i tehnička sredstva za obavljanje radova, konzerviranje nalaza, uređenje i predstavljanje nalazišta i nalaza.[13] No ukoliko se arheološka iskapanja i istraživanja ipak izvode bez odobrenja ili protivno uvjetima utvrđenim u rješenju o odobrenju, nadležno će tijelo donijeti rješenje o privremenoj obustavi radova na nalazištu sve dok se ne otklone uočeni nedostaci, a protiv izvođača radova nadležno će tijelo podnijeti zahtjev za pokretanje kaznenog postupka.[14]

[11] ZOO čl. 248 st.1

[12] ZOO čl.250

[13] Zakon o zaštiti i očuvanja kulturnih dobara NN 96/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, čl.47 st.1 i 2

[14] ZZOKD, čl.48 st.1

Sam trenutak sklapanja pravnog posla je značajan iz više razloga. Naime, to je trenutak nastanka ugovora i nastanka njegovih učinaka tako da od tada nastupaju prava i obveze, te se više ne može odustati od ugovora bez podnošenja pravnih posljedica, dakle od tada se računa dospijeće obveze, te računaju rokovi, primjena propisa i slično.

Dakle, ugovor je sklopljen kad ponuditelj primi izjavu ponuđenog o prihvaćanju ponude.[15] Nije teško utvrditi trenutak sklapanja ugovora kad su sudionici tog posla nazočni, no kad su udaljeni tada obično vrijedi trenutak ponuditeljeva primitka prihvata.

Takav je stav zauzet i u sudskoj praksi pa tako Visoki trgovački sud Republike Hrvatske prosuđuje da je ponuda prihvaćena kad je ponuditelj primio izjavu ponuđenog da prihvaća ponudu ili kad se iz ponašanja ponuđenog može izvjesno zaključiti da je ponudu prihvatio. Međutim, samo slanje ponude ponuditelju ne može se smatrati prihvatom ponude.[16]

Takav je stav zauzet i u još jednoj odluci Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske u kojoj se smatra da je ugovor sklopljen kad se stranke suglase o bitnim sastojcima ugovora. Ugovor je sklopljen i kad ponuditelj primi izjavu ponuđenog da prihvaća ponudu koja sadržava sve bitne sastojke ugovora. To ponuđeni može učiniti i konkludentnom radnjom, kao što je plaćanje dijela cijene (naknade) ako iz njegova plaćanja nedvojbeno proizlazi da se suglasio u ukupnoj cijeni (naknadi) koju mora isplatiti na temelju ugovora.[17]

No, u nekim situacijama kad je ponuđeni u bolnici ili bolestan, u zatvoru, na službenom putu i slično, smatra se da je izjava volje ponuđenika stigla ponuditelju tek kad je ponuditelj mogao saznati za sadržaj odgovora ponuđenika, naravno ako je u dobroj vjeri.

Sama šutnja ponuđenika ne znači prihvat ponude, dakle nema učinak odredba u ponudi da će se šutnja ponuđenika ili neko drugo njegovo propuštanje (na primjer, ako ne odbije ponudu u određenom roku ili ako poslanu stvar o kojoj mu se nudi ugovor ne vrati u određenom roku i sl.) smatrati prihvatom. Međutim, ukoliko je ponuđenik u stalnoj poslovnoj vezi s ponuditeljem glede određene robe, smatra se da je prihvatio ponudu koja se odnosi na takvu robu ako je nije odmah ili u ostavljenom roku odbio. Isto tako osoba koja se ponudila drugom da izvršava njegove naloge za obavljanje određenih poslova, a i osoba u čiju poslovnu

[15] ZOO čl. 252

[16] Visoki trgovački sud RH, Pž- 5574/04 od 09.veljače 2007.g.

[17] VTSRH, Pž 2095/04 od 24. siječnja 2006.g.

djelatnost spada obavljanje takvih naloga koja je u stalnoj poslovnoj vezi s ponuditeljem dužna je izvršiti dobiveni nalog ako ga nije odmah odbila.[18] Međutim, i tu postoje izuzeci.

Pa tako kad nakon proteka vremena za koje je ugovor o zakupu sklopljen zakupnik nastavi koristiti stvar, a zakupodavac se tomu ne usprotivi, smatra se da je sklopljen nov ugovor o zakupu neodređenog trajanja, pod istim uvjetima kao i prethodni.[19]

Iako mjesto sklapanja ugovora nije bitan sastojak ugovora, može biti važan jer odlučuje o mjesnoj nadležnosti u slučaju eventualnog spora među strankama ako nisu uspjeli riješiti dogovorom što posebno dolazi do izražaja kad su prebivališta ili sjedišta sudionika nekog konkretnog pravnog posla različita i udaljena što posebno može biti od značaja u međunarodnom pravu.

Smatra se da je ugovor sklopljen u mjestu u kojem je ponuditelj imao svoje sjedište, odnosno prebivalište u trenutku davanja ponude.[20]

Međutim, to opet ovisi o odluci ugovornih strana. Vrlo često se događa to kod ugovora o telekomunikacijskim uslugama, ugovorima o korištenju kreditnih kartica i slično, gdje na neki način ti ponuditelji nameću pristupniku sporazum o mjesnoj nadležnosti po sistemu „uzmi ili ostavi“ ne ostavljajući mogućnost pregovaranja o tom sastojku ugovora a naravno da se obično „ugovara“ nadležnost prema sjedištu ponuditelja koje je obično udaljeno od prebivališta ili sjedišta ponuđenog, čime ga se stavlja u nepovoljniji položaj.

Slijedom navedenog u pravnom prometu ugovori kao dvostrano obvezni pravni poslovi mogu se razlikovati kao:

Dvostrano obvezni pravni poslovi – ugovori nadalje se mogu podijeliti:

1.1.jednostranoobvezni ugovori – oni u kojim samo jedan sudionik preuzima obvezu i nalazi se u položaju dužnika, npr. darovanje

1.2. dvostrano obvezni ugovori – oni u kojima oba sudionika preuzimaju prava i obveze te su istovremeno i vjerovnici i dužnici, npr. kupoprodaja

2.1. nepotpuni ili besplatni pravni poslovi – oni u kojima za obvezu jedne strane ne postoji zauzvrat obveza kakve naknade drugoj, npr. darovanje

[18] ZOO, čl. 265

[19] ZOO, čl. 245 st.1

[20] ZOO, čl. 252 st.2

2.2. potpuni ili naplatni pravni poslovi – oni u kojima se za obvezu jedne strane mora dati naknada npr. kupoprodaja

3.1.konsenzualni pravni poslovi – oni kod kojih je za valjanost dovoljno suglasno očitovanje volje, npr. kupoprodaja

3.2. realni pravni poslovi – oni kod kojih se za valjanost uz suglasno očitovanje volje traži i predaja npr. kapara

4.1. mješoviti pravni poslovi – oni u kojima sudionici preuzimaju više obveza svojstvenih za više pravnih poslova

4.2. jednostavni pravni poslovi– oni u kojima sudionici preuzimaju samo jednu obvezu svojstvenu tom pravnom poslu

5.1. glavni pravni poslovi – oni koji u pravnom prometu nastupaju neovisno o nekom drugom pravnom poslu, npr. kupoprodaja

5.2. sporedni ili akcesorni pravni poslovi – oni koji postoje ukoliko postoji neki drugi pravni posao npr. ugovor o jamstvu

6.1.jednokratni pravni poslovi – oni s jednokratnom činidbom npr. ugovor o djelu

6.2. trajni pravni poslovi – oni s trajnom činidbom npr. ugovor o najmu stana

7.1. trgovački pravni poslovi - ugovori što ih sklapaju trgovci među sobom u obavljanju djelatnosti koje čine predmet poslovanja barem jednoga od njih ili su u vezi s obavljanjem tih djelatnosti. [21]

7.2. građanski ili potrošački ugovori – ugovori koje fizička osoba kao kupac sklapa izvan svoje gospodarske ili profesionalne djelatnosti s fizičkom ili pravnom osobom koja kao prodavatelj djeluje u okviru svoje gospodarske ili profesionalne djelatnosti.[22]

[21] ZOO, čl.14 st.2

[22] ZOO, čl.402 st.3

3. OBLICI PRAVNIH POSLOVA U PRAVNOJ TEORIJI I SUDSKOJ PRAKSI

3.1. POJAM I BITNA OBILJEŽJA

U pravnoj teoriji oblik se definira kao vanjska, vidljiva ili uočljiva manifestacija ili vanjski izraz nekog sadržaja a kako svaki pravni posao mora imati neki minimum sadržaja, podrazumijeva se kako mora postojati i neki oblik u kojem će taj sadržaj biti izražen. [23]

U svakodnevnom životu ljudi sklapaju čitav niz pravnih poslova, od ulaska u sredstva javnog prijevoza, kupnje parkirne karte, kupnje u trgovini. Dakle, u načelu, ako voljom sudionika pravnog posla ili zakonom nije drugačije određeno poduzimanje pravnih poslova ne podliježe nikakvom unaprijed određenom obliku. Naime ugovor se može sklopiti u bilo kojem obliku, osim ako zakonom nije drugačije određeno.[24] I sve kasnije izmjene i dopune provode se u istom obliku. Međutim, pravovaljane su sve kasnije usmene dopune o sporednim točkama o kojima u ugovoru nije ništa rečeno ako to nije protivno cilju radi kojega je oblik propisan, kao i one kojima se umanjuju ili olakšavaju obveze jedne ili druge strane ako je poseban oblik propisan samo u interesu ugovornih strana.[25]

Dakle, u načelu glede oblika pravni posao je valjano poduzet odnosno ugovor je valjano sklopljen i usmeno, ili znacima i konkludentnim radnjama npr. plaćanje kamata, kimanje glavom. i sl.

Međutim, u pravnom prometu postoji čitav niz životnih situacija koje zahtijevaju sklapanja pravnih poslova u strogo formalnom obliku i to ne samo da se neki ugovor ili izjave moraju dati ne samo u pisanom obliku, već se moraju pred nadležnim tijelom ili uz njegovo odobrenje i to sve radi valjanosti pravnog posla, dokazivanja, upisa i utuživosti. [26]

Uz usmeni ili pismeni oblik sklapanja pravnih poslova u pravnom prometu postoji i sklapanje pravnog posla pred svjedocima, npr. oporuka pred svjedocima.

No propisani oblik je u stvari predviđen za zaštitu pravne sigurnosti sudionika nekog posla ali i osiguravanje pravne jedinstvenosti. U slučaju kakve pisane isprave istu moraju potpisati svi

[23] Slakoper, Z. Gorenc, V., Bukovac Puvača, M.: Obvezno pravo (opći dio), Novi Informator, Zagreb, 2009.g. str. 269

[24] ZOO, čl.286 st.1

[25] ZOO, čl. 286 st. 3 i 4

[26] Slakoper, Z. Gorenc, V., Bukovac Puvača, M.: Obvezno pravo (opći dio), Novi Informator, Zagreb, 2009.g. str. 270

sudionici tog posla a sve radi ostvarivanja prave valjanosti. Takav je stav zauzet i u sudskoj praksi. Pa tako u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske sud prosuđuje da budući je odredbom čl. 630. st. 2. ZOO propisano da ugovori o građenju moraju biti sklopljeni u pisanom obliku, a nije sporno da ni jedan od priloženih ugovora nije potpisan po strankama, to temeljem odredbe čl. 70. st.1. ZOO navedeni ugovori nemaju pravne učinke, pa se stranke neosnovano na njih pozivaju. Kako su troškovnici sastavni dio tih ugovora, dijele istu pravnu sudbinu.[27]

Obično se i sam raskid pravnog posla vrši u istom obliku kao i sklapanje a katkad ta obvezatnost može proizlaziti iz samih prisilnih odredbi.[28]

No, u svakom slučaju nepoštivanje obvezatnosti oblika dovodi do ništetnosti tog pravnog posla.[29] Međutim, ZOO dopušta osnaženje pravnih poslova kojima nedostaje potrebni oblik, ako su ugovorne strane ispunile, u cijelosti ili u pretežitom dijelu, obveze koje iz njega nastaju, no opet ako iz cilja radi kojega je oblik propisan očito ne proizlazi što drugo.[30]

[27] VRSRH, Rev- 792/05 od 01. veljače 2006.g.

[28] ZOO, čl.288

[29] ZOO, čl. 290

[30] ZOO, čl. 294

3.2. OBLICI PRAVNIH POSLOVA U PRAVNOJ TEORIJI I SUDSKOJ PRAKSI

3.2.1. OBLICI JEDNOSTRANIH PRAVNIH POSLOVA

3.2.1.1. IZJAVE

Jednostrani pravni poslovi najčešće se sklapaju davanjem kakve izjave obično u usmenom ili pismenom obliku.

Pa tako u slučajevima osnivanja društva s ograničenom odgovornošću kad postoji dakle samo jedan osnivač ili član, Zakon o trgovačkim društvima (u tekstu dalje: ZTD) određuje da osnivač daje i potpisuje izjavu o osnivanju društva s ograničenom odgovornošću u obliku javnobilježničkog akta ili privatne isprave potvrđene od strane javnog bilježnika (solemnizacija) [31]

U poslovima za slučaj smrti u pravnom prometu vrlo često fizičke osobe daju izjave o prihvaćanju ili odricanju od nasljedstva. Dakle nasljednička izjava je izričito, jednostrano, strogo formalno i neopozivo očitovanje volje neke osobe o tome želi li ona ili ne želi da joj zbog smrti ostavitelja pripadne nasljedno pravo, za čiju je valjanost potrebno kumulativno ispunjenje nekoliko kriterija. [32]

1. poslovna sposobnost
2. Izjava mora biti dana u točno propisanom obliku, i to u obliku izjave koja je javno ovjerovljena ili dana na zapisnik kod suda do donošenja prvostupanjske odluke (rješenja o nasljeđivanju). Isto se može učiniti i kod javnog bilježnika, kao i u slučaju da ostavinski postupak vodi javni bilježnik kao povjerenik suda
3. Sadržaj nasljedničke izjave mora biti moguć, dozvoljen i dovoljno određen, bez sadržanih rezervi
4. mora biti dana slobodno bez mana volje
5. nemogućnost opoziva

Zakonom o nasljeđivanju (u tekstu dalje: ZN)[33] propisano je da nasljednik ukoliko daje nasljedničku izjavu istu mora dati usmeno pred voditeljem ostavinskog postupka ili pismeno s

[31] ZTD, čl.387

[32] Marija Butković, stručni članak Institut odricanja od nasljedstva s posebnim osvrtom na ugovor o odricanju nasljedstva koje nije otvoreno, IUS INFO, objavljen 07. siječnja 2014.g., str.3

[33] ZN, NN 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15

ovjerenim potpisom kod javnog bilježnika. Dakle forma je propisana ali fleksibilnost sklapanja tog posla razvidna je u tome što ju nasljednik uopće nije dužan dati te ukoliko ju ne da smatra se da se prihvaća nasljedstva u cijelosti po svim osnovama.[34]

Kao i za svaki pravni posao prvenstveno uvjet za valjanost davanja nasljedničke izjave jest da sudionik ima poslovnu sposobnost, u protivnom takav je posao ništetan. Takav je stav zauzet i u sudskoj praksi Vrhovnog suda Republike Hrvatske, koji u jednoj svojoj odluci prosuđuje da navodi drugostupanjske presude proturječe razlozima prvostupanjske presude da bi prvostupanjski sud prihvaćanje tužbenog zahtjeva za poništenje nasljedničke izjave opravdao postojanjem razloga apsolutne ništavosti pravnog posla. Iz obrazloženja (razloga) prvostupanjske presude proizlazi da je prvostupanjski sud osporenu nasljedničku izjavu o odricanju od nasljedstva ocijenio pobojnom i istu poništio iz razloga što tužiteljica u vrijeme davanja te izjave nije bila poslovno sposobna, a nedostatak poslovne sposobnosti za sklapanje pravnog posla (u konkretnom slučaju davanja izjave o odricanju od nasljedstva) prema odredbi čl. 56. ZOO predstavlja razlog pobojnosti zbog kojeg se može tražiti poništenje ugovora, odnosno izjave o odricanju od nasljedstva (arg. iz čl. 111. i čl. 112. ZOO).

Navedene proturječnosti predstavljaju nedostatak zbog kojeg se drugostupanjska presuda ne može ispitati, radi čega je istu, na temelju odredbe čl. 394. st. 1. ZPP, valjalo ukinuti i predmet vratiti drugostupanjskom sudu na ponovni postupak.[35]

Ukoliko nasljednička izjava nije dana u propisanoj formi i pred nadležnim tijelom utječe na njezinu valjanost tako da se u slučaju tog nedostatka taj pravni posao smatra ništavim. Takav je stav i sudske prakse, pa tako u slučaju kad izjava nije dana pred sucem nego pred sudskim vježbenikom takva izjava je ništetna. Naime, stav je suda da prema odredbi čl. 179. st. 1. Zakona o nasljeđivanju izjave o odricanju od nasljedstva može uzeti samo sudac sa zapisničarom, a odredba stava 2. čl. 179. ZN da je mogućnost da ostale izjave i prijedloge stranaka mogu na zapisnik uzimati i sudski referenti. Kad su tužitelji prihvatili nasljedstvo po osnovi oporuke pok. M. R. i dio nasljedstva ustupili drugom sunasljedniku, onda to nije odricanje nasljedstva, već izjava o ustupanju svog nasljednog dijela i takve izjave bi mogao u skladu s odredbom čl. 179. st. 2. ZN uzeti na zapisnik i sudski referent. Dakle, zakon ne predviđa i mogućnost da nasljedničke izjave uzima i sudački pripravnik, pa kad u konkretnoj parnici nije sporno da je nasljedničke izjave od tužitelja uzeo sudački pripravnik, onda tako uzete izjave

[34] ZN, čl. 220

[35] VRSRH, Rev- 18/08 od 03.prosinca 2008.g.

ne mogu ni proizvoditi valjano pravne učinke, zbog čega je zahtjev tužitelja za poništenje danih nasljedničkih izjava osnovan. Zato je reviziju tužitelja trebalo prihvatiti, odluke sudova preinačiti i zahtjevu tužbe u cijelosti udovoljiti (čl. 395. st. 1. ZPP, "NN" br. 53/91).[36]

3.2.1.2. OPORUKA

Jedan od najinteresantnijih i najspecifičnijih pravnih poslova u svakodnevnom životu svakako je oporuka, koja omogućava svakoj fizičkoj osobi da za slučaj svoje smrti odredi svog nasljednika. Dakle to je jednostrani pravni posao mortis causa a koji predstavlja razredbu posljednje volje kojom ostavitelj raspolaže svojom imovinom za slučaj smrti.

Kao pravni posao oporuka predstavlja jednostrano, formalno i opozivo očitovanje volje.[37]

- jednostranost oporuke znači da je za njezinu valjanost dovoljna jednostrana izjava oporučitelja, dakle ne traži se ničiji pristanak. No to očitovanje mora biti dano dobrovoljno, bez prisile ili u kakvoj zabludi te mora biti jasno i određeno.
- Formalnost oporuke upućuje na to da je to strogo formalni jednostrani pravni posao kod kojeg je Zakonom o nasljeđivanju propisano u kojim oblicima mora biti sastavljena dok nedostaci te propisane forme sigurno dovode do nevaljanosti oporuke. Posebnost te forme očituje se u tome što obvezujuća forma postoji i kod nepisanog oporučivanja. Strogost forme razvidna je i u tome što se ta posljednja volja može dati samo osobno dakle ne može se iskazati putem punomoćnika ili zastupnika.
- Opozivost oporuke znači da oporučitelj može jednostrano odustati od tog pravnog posla.

Uz to što postoje opće pretpostavke za valjanost oporuke koje se očituju u tome da oporuku može napraviti svaka osoba sposobna za rasuđivanje koja je navršila 16 godina života[38] tu je i slobodno i svjesno izražavanje volje. Oporuka će se na zahtjev poništiti ako je oporučitelj bio natjeran prijetnjom ili silom da je napravi ili se odlučio napraviti je zbog toga što je bio prevaren ili što se nalazio u zabludi.[39]

[36] VRSRH, Rev-1279/93 od 01.lipnja 1993.g.

[37] Bulka,Z.: „Nasljeđivanje na temelju oporuke“, Hrvatska pravna revija, prosinac 2010.g. str.53

[38] ZN, čl.26 st.1

[39] ZN, čl.27 st.1

Vrste oporuka jesu:

1. Privatna oporuka - to je ona oporuka koju je oporučitelj sam napravio bez prisustva nadležnih javnopravnih tijela.
2. Javna oporuka - je ona oporuka koju je na zahtjev oporučitelja sastavio sudac, sudski savjetnika, javni bilježnik odnosno u inozemstvu konzularni ili diplomatski predstavnik Republike Hrvatske
3. Redovna oporuka - to je takva oporuka koja se može sastaviti u svakoj prilici.
4. Izvanredna oporuka – to je ona koja se sastavlja samo u izvanrednim okolnostima npr. uslijed rata, potresa ili kakve druge elementarne nepogode s kobnim posljedicama, ili pak u slučaju bolesti, izoliranosti te nedostatka javnopravnih tijela.

3.2.1.2.1. OBLICI OPORUKA

3.2.1.1.1. VLASTORUČNA OPORUKA

Vlastoručna oporuka je oporuka koju je svojom rukom napisao oporučitelj i vlastoručno ju potpisao.[40]

Takav je stav zauzet i u sudskoj odluci u kojoj sud prosuđuje da revizija nije osnovana jer da materijalno pravo nije pogrešno primijenjeno. Pri tome sud zaključuje da prema odredbi čl. 67. Zakona o nasljeđivanju ("Narodne novine", broj: 47/78, 53/91) pravovaljana je ona oporuka koja je napravljena u obliku utvrđenom u zakonu i pod uvjetima predviđenim zakonom, a prema čl. 68. st. 1. istog Zakona oporuka je pravovaljana ako ju je oporučitelj napisao svojom rukom i ako ju je potpisao. Niže stupanjski sudovi su pravilno zaključili da je sporna oporuka pravno valjana i da se radi o vlastoručnoj oporuci u smislu čl. 68. ZN-a, jer ju je ostavitelj napisao i potpisao svojom rukom, pa je valjalo reviziju tužiteljice odbiti kao neosnovanu i odlučiti kao u izreci na temelju čl. 393. ZPP-a, jer nije učinjena ni bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 10. ZPP-a na koju ovaj revizijski sud pazi po službenoj dužnosti.[41]

Iako za njezinu valjanost nije potrebno naznačiti mjesto i datum njezina sastavljanja to je korisno[42] i to upravo ako je rađeno više oporuka kako bi se lakše utvrdila posljednja volja. Ukoliko se kasnija oporuka izričito ne opoziva, odredbe iz one ranije proizvode i dalje pravne

[40] ZN, čl.30 st.1

[41] VSRH, Rev-436/03 od 31.ožujka 2004.g.

[42] ZN, čl.30 st.2

učinke ako nisu u suprotnosti sa sadržajem one kasnije oporuke. Ako je oporučitelj opozvao kasniju oporuku, ranija oporuka ponovno dobiva snagu, osim ako se dokaže da oporučitelj to nije htio. Isto vrijedi i u slučaju da je opozvao opoziv oporuke.[43]

Međutim, formalnost oporučivanja dolazi do izražaja u situacijama kad je oporuka pisana pisaćim strojem, računalom ili od strane treće osobe a samo potpisana od strane oporučitelja, tada nije valjana i ne proizvodi pravne učinke.

3.2.1.1.2. PISANA OPORUKA PRED SVJEDOCIMA

Ovu oporuku može sastaviti samo oporučitelj koji zna i može čitati i pisati, tako što će za ispravu, bez obzira tko ju je sastavio, izjaviti pred dva istodobno nazočna svjedoka da je to njegova oporuka te je pred njima potpisati.[44]

U odluci Vrhovnog suda razvidno je tumačenje te odredbe kad je Revizijski sud odbio reviziju tuženika kao neosnovanu sud prihvaćajući motrište sudova nižeg stupnja, da je za valjanost pismene oporuke pred svjedocima odlučno, da li oporučitelj zna čitati ili pisati na jeziku na kojem je oporuka sastavljena, a to je u konkretnom slučaju na hrvatskom jeziku. Naime, po stavu tog suda sudovi nižeg stupnja pravilno su primijenili odredbu čl. 69. Zakona o nasljeđivanju kada su prihvatili tužbeni zahtjev, kojim je utvrđeno da sporna oporuka nije pravno valjana s obzirom da oporučiteljica nije znala čitati i pisati na jeziku na kojem je oporuka napisana. Okolnost što je oporučiteljica bila upoznata sa sadržajem oporuke preko prevoditelja ne čini istu oporuku pravno valjanom, jer je intencija zakonodavca bila da oporučitelj zna čitati i pisati na onom jeziku na kojem je oporuka napisana. Suprotno tumačenje u reviziji ne može se prihvatiti kao zakonito.[45]

Može ju na računalu napisati i sam oporučitelj te ju uz izjavu potpisati pred dva svjedoka. Svjedoci moraju biti punoljetni i poslovno sposobni te moraju znati čitati i pisati jezik oporučitelja. Svjedoci ne mogu biti: oporučiteljevi potomci, njegova posvojčad i njihovi potomci, njegovi predci i posvojitelji, njegovi srodnici u pobočnoj lozi do zaključno četvrtog stupnja, bračni drugovi svih tih osoba ni oporučiteljev bračni drug.[46]

[43] ZN, čl.65

[44] ZN, čl.31 st.1

[45] VSRH, Rev-2291/97 od 30. studenog 2000.g.

[46] ZN, čl.35

3.2.1.1.3. JAVNA OPORUKA

To je oporuka koju na oporučiteljev zahtjev sastavljaju u Republici Hrvatskoj sudac općinskog suda, sudski savjetnik u općinskom sudu ili javni bilježnik, a u inozemstvu konzularni odnosno diplomatsko-konzularni predstavnik Republike Hrvatske (ovlaštena osoba). Osoba koja ne zna čitati i pisati može ju valjano sastaviti samo u obliku javne oporuke.[47]

Prije sastavljanja oporuke po kazivanju oporučitelja ovlaštena osoba će utvrditi identitet (uvid u osobne dokumente ili putem svjedoka identiteta). Nakon što je oporučitelj završio svoje kazivanje ovlaštena osoba će mu ga pročitati i upozoriti na pravne posljedice te dati da potpiše.

Naime, sastav javne oporuke pred sudcem općinskog suda provodi se u izvanparničnom postupku. Prijedlog podnosi osoba koja želi sačiniti oporuku. Oporuku po kazivanju oporučitelja sastavlja sudac ili sudski savjetnik koji nakon oporučitelja potpisuje oporuku. Sastavlja se zapisnik čiji jedan primjerak ostaje u izvanparničnom predmetu, a jedan je sastavni dio oporuke. U zapisniku koji sastavlja službena osoba navodi se da su poduzete sve zakonom predviđene radnje.[48]

U slučaju da oporučitelj nije u stanju pročitati oporuku koju mu je sastavila ovlaštena osoba, ova će je pročitati oporučitelju u nazočnosti dvaju svjedoka koji razumiju jezik na kojem je oporuka sastavljena, nakon čega će oporučitelj u njihovoj nazočnosti potpisati oporuku ili staviti na nju svoj ruko znak, pošto izjavi da je to njegova oporuka, dok će se na oporuci potpisati sami svjedoci. O svim radnjama iz prethodnog stavka ovlaštena osoba će u samoj ispravi o sastavljanju oporuke sačiniti zapisnik kojim će potvrditi da su sve te radnje poduzete. Ovaj zapisnik potpisuju oporučitelj, svjedoci i ovlaštena osoba.[49]

3.2.1.1.4. USMENA OPORUKA

Usmena oporuka je ona oporuka koja se sastavlja samo u izvanrednim okolnostima kada oporučitelj nije u mogućnosti sastaviti oporuku u nekom drugom obliku. [50] Koje su to izvanredne okolnosti prosuđuje sud u svakom pojedinačnom slučaju, no obično se radi o

[47]ZN, čl. 32 st.1 i 2

[48] Bulka,Z.: „Nasljeđivanje na temelju oporuke“, Hrvatska pravna revija, prosinac 2010.g., str.55

[49] ZN, čl.33

[50] ZN, čl.37 st.1

ratnim okolnostima, elementarnim nepogodama odnosno u svim onim situacijama kad nije moguće sastaviti oporuku u redovnom obliku.

Prilikom utvrđivanja tih izvanrednih okolnosti sud je vrlo strog.

Uglavnom jedinstveni je stav Vrhovnog suda Republike Hrvatske da je dopuštenost usmene oporuke vezana je uz postojanje određenih izvanrednih prilika, koje moraju ne samo objektivno postojati nego moraju (u određenom konkretnom slučaju) i spriječiti oporučitelja u sastavljanju pismene oporuke. Da li su postojale izuzetne prilike u konkretnom slučaju ocjenjuju sudovi prema okolnostima svakog pojedinog slučaja.

Tako i u odluci tog suda kojom je odbijena revizija tužiteljice kao neosnovana, zaključak niže stupanjskih sudova da u konkretnom slučaju nemogućnost pronalaska ranije sastavljene pismene oporuke nema značaj izuzetnih prilika koje bi onemogućavale oporučitelja da sastavi novu pismenu oporuku je pravilan, pa je slijedom toga i materijalno pravo pravilno primijenjeno, kada je odbijen tužbeni zahtjev kojim se traži utvrđenje da je pravno valjana usmena oporuka (pred dva svjedoka), sastavljena u takvim okolnostima.[51]

Takav je stav zauzet i u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske kojim je također odbijena revizija tužitelja izjavljena protiv niže stupanjskog suda kao neosnovana jer su niže stupanjski sudovi ocijenili da nisu postojale izuzetne prilike odnosno izvanredne okolnosti u subjektivnom smislu koje podrazumijevaju zdravstveno stanje oporučitelja ili općenito njegovo subjektivno stanje koje ga sprječava da sačini oporuku u jednom, drukčijem pravno valjanom obliku. Naime revizijski sud prosuđuje da su pravilno sudovi nižeg stupnja ocijenili da nisu postojale ni izuzetne prilike izvanredne okolnosti u objektivnom smislu (vremenske nepogode, ratno stanje, i njima srodne okolnosti) koje bi onemogućavale pok. N. P. da sačini oporuku u jednom od drugih valjanih oblika. Pored toga pravilno sudovi zaključuju da stranke u postupku nisu tvrdile niti dokazivale da bi 9. svibnja 2002. postojale izuzetne prilike, odnosno izvanredne okolnosti koje bi u objektivnom smislu onemogućavale pok. N. P. da napravi pisanu oporuku ili oporuku u drugom valjanom obliku.[52]

No, u svakom slučaju svjedoci usmene oporuke mogu biti samo osobe koje mogu biti i svjedoci javne oporuke, ali ne moraju znati ni moći čitati ni pisati.[53]

[51] VRSRH, Rev- 597/03 od 15. prosinca 2004.g.

[52] VRSRH, Rev-160/07 od 14. ožujka 2007.g.

[53] ZN, čl.38

Svjedoci pred kojima je oporučitelj usmeno očitovao svoju posljednju volju dužni su bez odgode napisati sadržaj oporučiteljeva očitovanja i što prije predati to sudu ili javnom bilježniku na čuvanje, ili ga usmeno ponoviti pred sudom ili javnim bilježnikom iznoseći kada je, gdje i u kojim je prilikama oporučitelj očitovao svoju posljednju volju. Međutim, neispunjenje te dužnosti svjedoka ipak ne šteti valjanosti usmene oporuke.[54]

3.2.1.1.5. MEĐUNARODNA OPORUKA

Svaka oporuka može biti međunarodna i može biti napisana na bilo kojem jeziku ili pismu i ne mora biti vlastoručna Bitno je da je oporučitelj pred ovlaštenom osobom i u prisutnosti dva svjedoka izjavio da je to njegova oporuka i da je upoznat s njezinim sadržajem.[55]

Međutim, posebnost formalizma ovakve oporuke razvidna je u tome što ista uvijek mora sadržavati datum.

3.2.1.2 SPECIFIČNOSTI STROGE FORME OPORUKE

Specifičnost oporučnog formalizma očituje se i u činjenice da su ništave odredbe oporuke kojim se nešto ostavlja osobi koja je oporuku sastavila, svjedocima pri njezinu sastavljanju, njihovim bračnim drugovima, njihovim predcima, njihovim potomcima, njihovim srodnicima u pobočnoj lozi do zaključno četvrtog stupnja srodstva i bračnim drugovima svih tih osoba.[56]

Isto tako prilikom tumačenja oporuke treba se voditi namjerom oporučitelja, no u dvojbi o pravoj oporučiteljevoj namjeri treba se držati onoga što je povoljnije za oporučnog, a ne zakonskog nasljednika te ono što je povoljnije za osobu koja je oporukom nečim opterećena.[57]

Oporuka kao jednostrani pravni posao se može opozvati u cijelosti ili djelomično, očitovanjem danim u bilo kojem obliku u kojem se po zakonu može napraviti oporuka. No, ista se može opozvati i jednostavnim uništenjem. No, u svakom slučaju glede valjanosti opoziva oporuke primjenjuju na odgovarajući način pravila o valjanosti oporuke.[58]

[54] ZN,čl.39

[55] Bulka,Z.: Nasljeđivanje na temelju oporuke“, Hrvatska pravna revija, prosinac 2010.g. str.56

[56] ZN, čl.36

[57] ZN, čl.50

[58] ZN, čl.64

Ukoliko se kasnijom oporukom izričito ne opozove ranija oporuka, odredbe ranije oporuke ostaju na snazi ako i ukoliko nisu u suprotnosti s odredbama kasnije. [59]

Međutim, ako je oporučitelj opozvao kasniju oporuku, ranija oporuka ponovno dobiva snagu, osim ako se dokaže da oporučitelj to nije htio. Isto vrijedi i u slučaju da je opozvao opoziv oporuke.[60]

Upravo radi važnosti ovog pravnog posla u Republici Hrvatskoj, Izmjenama i dopunama Zakona o nasljeđivanju iz 2015.g. uvodi se vođenje Hrvatskog upisnika oporuka kao javnog upisnika za evidentiranje činjenica da je sastavljena, pohranjena, te proglašena neka oporuka, a koji vodi Hrvatska javnobilježnička komora.

U Hrvatski upisnik oporuka na zahtjev oporučitelja podatke iz stavka 1. ovoga članka dostavljaju nadležni sudovi, javni bilježnici, odvjetnici te osobe koje su napravile oporuku. Podaci iz tog upisnika ne mogu se prije oporučiteljeve smrti nikome staviti na raspolaganje, osim oporučitelju ili osobi koju je on za to posebno ovlastio. Ipak činjenica da oporuka nije evidentirana u Hrvatskom upisniku oporuka, niti bilo gdje posebno pohranjena, ne šteti njezinoj valjanosti.[61]

[59] ZN, čl.65 st.1

[60] ZN, čl.65 st.2

[61] ZN, čl.68

3.2.2. OBLICI DVOSTRANIH PRAVNIH POSLOVA-UGOVORA

3.2.2.1. UGOVOR O KUPOPRODAJI

Ugovori su jedan od najčešćih pravnih poslova. Ljudi u svakodnevnom životu svaki dan sklope nekoliko neformalnih poslova kupoprodaje npr. kupnja namirnica u trgovini, korištenje javnog prijevoza i sl. Dakle za takve poslove ne traži se nikakva forma.

Međutim, u pravnom prometu pojavljuju se kupoprodaje za čiji je prijenos prava vlasništva potreban upis u javnu knjigu. Npr. kupoprodaja nekretnine, osobnog vozila, dionice i slično. Takvi ugovori moraju biti sklopljeni u pisanom obliku te potpisani od strane svih sudionika, s time da ovjeru potpisa mora izvršiti samo otuđivatelj prava i moraju sadržavati ovlaštenje stjecatelja da u tim javnim knjigama može, bez ikakvog daljnjeg pitanja ili odobrenja, ishoditi prijenos prava vlasništva u svoju korist.

Dakle, ugovor o kupoprodaji je kauzalni pravni posao, a ta kauza je izvan pravnog posla, tako da je ugovor samo pravni put kojim se kauza ostvaruje. Dakle, kontrahiranjem kupoprodajne pogodbe kupac neće tog trenutka postati vlasnikom stvari, nego će samo konstituirati pravni odnos između prodavatelja i kupca, a kupoprodajni ugovor predstavlja pravnu osnovu (titulus) stjecanja prava vlasništva na temelju kojeg se pravo vlasništva na prodanoj nekretnini upisom u javnu knjigu ili na drugi odgovarajući način određen zakonom, dok se pravo vlasništva na prodanoj pokretnini stječe predajom stvari u posjed.[62]

Uknjižba je upis kojim se knjižna prava stječu, prenose, ograničuju ili prestaju bez posebnoga naknadnog opravdanja.[63] U zemljišnu knjigu upisuju se samo pravo vlasništva i ostala stvarna prava na nekretninama, zatim pravo nazad kupa, prvokupa, najma, zakupa, kao i koncesije te ostala prava na nekretninama za koja je to posebnim zakonom dopušteno.[64] No taj upis dozvolit će se samo na temelju isprava sastavljenih u propisanom obliku.[65]

Upisi u zemljišnu knjigu dopustit će se temeljem isprava koje nemaju očitih nedostataka koji dovode u sumnju njihovu vjerodostojnost. Ako se isprave sastoje od više listova, oni moraju biti tako spojeni da se ne može umetnuti ni jedan list. U ispravama temeljem kojih se

[62] Jakelić,D.: „Ugovor o kupoprodaji-kratki osvrt na neke pojmovne elemente prema pozitivnom pravu i rimskom pravu“, Hrvatska pravna revija, prosinac 2011.g., str.31

[63] Zakon o zemljišnim knjigama, NN 91/96, 68/98, 137/99, 114/01, 100/04, 107/07, 152/08, 126/10, 55/13, 60/13, čl.30 st.2

[64] ZZK, čl.31

[65] ZZK, čl.43 st.1

zahtijeva upis, osobe protiv kojih i u čiju se korist upis zahtijeva, neovisno o tome kada su sastavljene, moraju biti navedene tako da ne postoji opasnost da ih se zamijeni s drugima, a moraju biti navedeni i mjesto, dan, mjesec i godina sastavljanja isprave.[66]

Privatne isprave na temelju kojih se dopušta uknjižba, trebaju, osim onoga što se i inače zahtijeva za isprave, sadržavati i:

a) točnu oznaku zemljišta ili prava glede kojega se uknjižba zahtijeva;

b) izričitu izjavu onoga čije se pravo ograničava, opterećuje, ukida ili prenosi na drugu osobu da pristaje na uknjižbu. Ta se izjava može dati i u posebnoj ispravi ili u prijedlogu za upis. Ali, u takvim slučajevima, isprava ili prijedlog koji sadrže izjavu, moraju sadržavati sve ono što se zahtijeva za uknjižbu.

c) osobni identifikacijski broj [67]

Dakle opće pretpostavke za valjanost isprave su sljedeće:

1. isprava mora biti javna ili javno ovjerovljena što znači da prodavatelj dakle otuđivatelj mora svoj potpis ovjeriti kod javnog bilježnika ili u inozemstvu u konzularnom predstavništvu Republike Hrvatske.

2. u ugovoru mora biti označen titulus naslov stjecanja npr. kupoprodaja, darovanje, zamjena i slično

3. ne smije imati očite nedostatke kao npr. brisanje, križanje, dopisivanje i slično

4. stranice ugovora moraju biti uvezene

5. stranke moraju biti identificirane imenom i prezimenom, adresom i osobnim identifikacijskim brojem. Ukoliko netko u pravnom prometu i svakodnevnom životu koristi dva imena i slično i to treba sadržavati.

6. datum i mjesto sklapanja

7. neovisno o ovjeri ugovor mora biti potpisan od svih ugovornih strana. U slučaju spora sudovi u protivnom smatraju da takvi poslovi ne proizvode pravne učinke Tako je u odluci Vrhovnog suda Republike hrvatske zauzet stav da kako je odredbom čl. 630. st.

[66] ZZK, čl.44

[67] ZZK, čl.54

2. ZOO propisano da ugovori o građenju moraju biti sklopljeni u pisanom obliku, a nije sporno da ni jedan od priloženih ugovora nije potpisan po strankama, to temeljem odredbe čl. 70. st. 1. ZOO navedeni ugovori nemaju pravne učinke, pa se stranke neosnovano na njih pozivaju.[68]

8. točna oznaka nekretnine znači katastarsku oznaku čestice (broj i vrstu), zemljišnoknjižni uložak, katastarsku općinu i površinu.

9. tabularnu izjavu kojom otuđivatelj ovlašćuje stjecatelja da bez ikakvog daljnjeg pitanja ili odobrenja ishodi upis prava vlasništva u svoju korist.

Međutim, kad je prodavatelj Republika Hrvatska ili jedinica lokalne samouprave tada je propisana stroga forma sklapanja tog pravnog posla. Naime, nekretninu u vlasništvu jedinica lokalne samouprave i jedinica područne (regionalne) samouprave tijela nadležna za njihovo raspolaganje mogu otuđiti ili njome na drugi način raspolagati samo na osnovi javnog natječaja i uz naknadu utvrđenu po tržišnoj cijeni, ako zakonom nije drukčije određeno. Izuzeci od obveze provođenja javnog natječaja su kod prodaje:

– osobi kojoj je dio tog zemljišta potreban za formiranje neizgrađene građevne čestice u skladu s lokacijskom dozvolom ili detaljnim planom uređenja, ako taj dio ne prelazi 20 % površine planirane građevne čestice i

– osobi koja je na zemljištu u svom vlasništvu, bez građevinske dozvole ili drugog odgovarajućeg akta nadležnog tijela državne uprave, izgradila građevinu u skladu s

– detaljnim planom uređenja ili lokacijskom dozvolom, a nedostaje joj do 20% površine planirane građevne čestice, pod uvjetom da se obveže da će u roku od jedne godine od dana sklapanja kupoprodajnog ugovora ishoditi građevinsku dozvolu.[69]

Poslovni prostor u vlasništvu Republike Hrvatske može se prodati sadašnjem zakupniku iz članka 2. stavka 1. ovoga Zakona, koji uredno ispunjava sve obveze iz ugovora o zakupu i druge financijske obveze prema Republici Hrvatskoj, pod uvjetima i u postupku propisanim ovim Zakonom i u skladu s uredbom koju će donijeti Vlada Republike Hrvatske, i to na temelju popisa poslovnih prostora koji su predmet kupoprodaje koji će sastaviti Državni ured

[68] Bulka, Z.: „Stjecanje prava vlasništva na nekretninama na temelju pravnog posla“, Hrvatska pravna revija, studeni 2009.g., str.10

[69] Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, NN 91/96,68/98,137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06,141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, čl.391 st.1 i 3

za upravljanje državnom imovinom sukladno posebnom propisu, a koji će se javno objaviti. Poslovni prostor u vlasništvu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave može se prodati sadašnjem zakupniku iz članka 2. stavka 1. ovoga Zakona, koji uredno ispunjava sve obveze iz ugovora o zakupu i druge financijske obveze prema jedinici lokalne i područne (regionalne) samouprave, pod uvjetima i u postupku propisanim ovim Zakonom i u skladu s odlukama koje će donijeti nadležna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, i to na temelju popisa poslovnih prostora koji su predmet kupoprodaje koji će se javno objaviti. Popis poslovnih prostora koji su predmet kupoprodaje, na prijedlog gradonačelnika Grada Zagreba, odnosno župana, gradonačelnika ili općinskog načelnika, utvrđuje Gradska skupština Grada Zagreba, odnosno predstavničko tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. [70]

3.2.2.2. UGOVOR O DAROVANJU

Ugovor o darovanju nastaje kad se darovatelj obveže prepustiti obdareniku bez protučinidbe stvar ili imovinsko pravo, a obdarenik to prihvati. [71]

To je, u prvom redu, ugovor a to znači da je za perfekciju tog pravnog posla potreban prihvat obdarenog. Naime, nitko se ne može obdariti protiv svoje volje. Nadalje to je besplatan pravni posao što znači da se za činidbu darovanja ne traži protučinidba. Isto tako to može biti konsenzualni ili realni pravi posao [72] ovisno o tome da li predaja dara slijedi odmah po sklapanju ili je taj akt ispunjenja odvojen od akta sklapanja. Kod konsenzualnih ugovora dakle bez prave predaje, budući je akt sklapanja ugovora vremenski odvojen od akta ispunjenja za takvo se darovanje zahtijeva javno bilježnički akt ili solemnizirana privatna isprava.[73]

To znači da se takav pravni posao mora sklopiti u prisustvu javnog bilježnika ili kao privatna isprava kojoj javni bilježnik potvrđuje sadržaj i potpis.

[70] Zakon o zakupu i kupoprodaji poslovnih prostora NN 125/11, 64/15

[71] Zakon o obveznim odnosima, NN 35/05, 41/08, 125/11,78/15, čl.479 st.1

[72] Vedriš, M., Klarić, P.: Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb 2014.g., str.489

[73] Bulka, Z.: „Stjecanje prava vlasništva na nekretninama na temelju pravnog posla-III dio (ugovor o darovanju, i ugovor o dosmrtnom uzdržavanju), IUS portal objavljen dana 12. studenog 2009.g., str.2

Javnobilježnički akt potreban je osobito za pravnu valjanost:

1) ugovora o raspolaganju imovinom maloljetnih osoba i osoba kojima je oduzeta poslovna sposobnost,

2) darovnih ugovora bez predaje stvari u neposredan posjed daroprimca,

3) svih pravnih poslova među živima koje osobno poduzimaju gluhi koji ne znaju čitati ili nijemi koji ne znaju pisati. Time se ne dira u odgovarajuće propise mjeničnog i čekovnog prava.[74]

Pri sastavljanju javnobilježničkog akta javni bilježnik mora, ako je to moguće, ispitati da li su stranke sposobne i ovlaštene za poduzimanje i sklapanje posla, objasniti strankama smisao i posljedice posla i uvjeriti se o njihovoj pravoj i ozbiljnoj volji .Javni bilježnik će izjave sudionika potpuno jasno i određeno sastaviti pismeno i onda sam pročitati strankama i neposrednim pitanjima uvjeriti se da li sadržaj javnobilježničkog akta odgovara volji stranaka. Prilozi će se pročitati samo na zahtjev stranaka, što se utvrđuje i u samom javnobilježničkom aktu.[75]

Ako stranke hoće da se u javnobilježnički akt unesu nejasne, nerazgovjetne ili dvosmislene izjave, koje bi mogle dati povoda sporovima, ili koje ne bi bile pravno valjane ili bi se mogle pobijati, ili ne bi imale namjeravani učinak, ili bi se opravdano moglo smatrati da im je svrha da se koja od stranaka ošteti, javni će bilježnik upozoriti na to sudionike i dati im odgovarajuće pouke. Ako oni ipak ostanu kod tih izjava, unijet će ih u javnobilježnički akt, ali će u tom aktu posebno napomenuti da je stranke upozorio na posljedice takvih izjava. [76]

No i potvrđena isprava ima snagu javnobilježničkog akta, a ako je sastavljena po propisima članka 54. ovoga Zakona ima snagu i ovršnog javnobilježničkog akta. [77]

Nadalje kod realnih ugovora o darovanju, u kojem dakle akt ispunjenja ugovora predaja dara slijedi odmah po sklapanju, u pravilu, se ne traži poseban oblik osim naravno ukoliko se radi

[74] Zakon o javnom bilježništvu, NN 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, čl.53 st.1

[75] ZJB, čl.57

[76] ZJB, čl. 58

[77] ZJB, čl. 59 st.1

darovanju nekretnine ili vozila i slično dakle ukoliko je za prijenos prava vlasništva potrebno izvršiti upis u kakvu javnu knjigu.

Ugovorom o darovanju nekretnina darovatelj daruje obdareniku svoje nekretnine, a obdarenik prihvaća darovane nekretnine. Prema tome, ugovor o darovanju nekretnina može zaključiti zemljišno knjižni vlasnik nekretnina koji svoje nekretnine temeljem tog ugovora prenosi u vlasništvo obdarenika. Dakle, u ugovoru je potrebno točno označiti nekretninu koja je predmet ugovora, mora se točno navesti kako ime darovatelja tako i ime obdarenika te je potrebno da darovatelj u ugovoru o darovanju stavi tabularnu izjavu – klauzulu intabulandi jer se bez nje ne može izvršiti uknjižba prava vlasništva na nekretnini.[78]

Dakle kod formalizma ugovora o darovanju nekretnina razlika se očituje upravo u činjenici predaje li se u posjed predmetna nekretnina odmah po sklapanju ugovora ili kasnije. Pa ukoliko se predaja odgađa za kasnije takav ugovor mora biti sklopljen u obliku javnobilježničkog akta. Takav je stav zauzet i u općeprihvaćenoj sudskoj praksi Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Naime u odluci revizijskog suda odbijena je revizija tužitelja budući nije učinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 11. ZPP, jer pobijana presuda nema nedostataka zbog kojih se ne može ispitati, izreka ne proturječi razlozima presude, a obrazloženje sadrži jasne i valjane razloge o svim odlučnim činjenicama. Naime, u postupku pred niže stupanjskim sudovima je utvrđeno da su tužitelj i tuženik 7. ožujka 1996.g. sklopili Ugovor o darovanju predmetnog stana, da su 29. svibnja 2000.g. sklopili aneks tom Ugovoru o darovanju, da Ugovor o darovanju i aneks nisu sklopljeni u formi javnobilježničkog akta, te da tuženik nikada nije bio u posjedu stana koji je predmet Ugovora o darovanju i aneksa tom ugovoru. Na temelju tako utvrđenih činjenica niže stupanjski sudovi ocjenjuju da je u konkretnom slučaju riječ o darovanju bez prave predaje, pa da je zbog nedostatka forme taj ugovor ništav. Nadalje, revizijski sud utvrđuje da je prema odredbi čl. 53. st. 1. toč. 3. Zakona o javnom bilježništvu („Narodne novine“, broj: 78/93), koji je bio na snazi u vrijeme sklapanja predmetnog ugovora, za pravnu valjanost darovnog ugovora bez predaje stvari u posjed daroprimca potreban je javnobilježnički akt. Dakle, tom zakonskom odredbom je propisana forma navedenog ugovora koja je uvjet za pravnu valjanost tog ugovora. Prema odredbi čl. 70. st. 1. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj: Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 53/91, 73/91, 58/93, 111/93, 3/94, 107/95, 7/96, 91/96 i 112/99 - dalje: ZOO) ugovor koji nije sklopljen u

[78] Bulka, Z.: „Stjecanje prava vlasništva na nekretninama na temelju pravnog posla-III dio (ugovor o darovanju, i ugovor o dosmrtnom uzdržavanju), IUS portal objavljen dana 12. studenog 2009.g., str.3

propisanoj formi nema pravni učinak, pa je prema tome takav ugovor ništav. Stoga revizijski sud prosuđuje da s obzirom na izloženo niže stupanjskim presudama je pravilno primijenjeno materijalno pravo.[79]

Tako je i u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske odbijena revizija kao neosnovana smatrajući da u obrazloženju niže stupanjskih presuda ne postoje nedostatci zbog kojih se presude ne bi mogle ispitati i da stoga nije ostvarena u reviziji istaknuta bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 13. ZPP. Naime, sporni darovni ugovor je sklopljen nakon početka primjene Zakona o javnom bilježništvu ("Narodne novine", broj 78/93, 29/94), a odredbom čl. 53. st. 1. toč. 3. toga Zakona je propisano da je za pravnu valjanost darovnih ugovora bez predaje stvari u neposredan posjed daroprimca potreban javnobilježnički akt. Budući da predmetni darovni ugovor na temelju kojeg nije došlo do predaje stvari u neposredan posjed tuženiku kao daroprimcu nije imao navedenu propisanu formu koja je uvjet njegove pravne valjanosti, prihvativši glavni zahtjev za utvrđenje ništavosti toga ugovora sudovi su materijalno pravo pravilno primijenili.

Stoga, sud prosuđuje da nisu ostvareni u reviziji istaknuti revizijski razlozi, pa budući da nije ostvarena niti bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 10. ZPP na koju, sukladno nenoveliranoj odredbi čl. 386. ZPP, revizijski sud pazi po službenoj dužnosti, na temelju odredbe čl. 393. ZPP reviziju je valjalo odbiti kao neosnovanu.[80]

Interesantan je stav Suda u odluci u kojoj iako je ugovor o darovanju bez predaje proveden u zemljišnim knjigama to ga nije osnažilo već je ipak utvrđen ništetnim.. Naime Sud zaključuje da su niže stupanjski sudovi pravilno primijenili materijalno pravo kada su ugovor o darovanju zaključenog između stranaka utvrdili ništavim, te naložili uspostavu ranijeg zemljišnoknjižnog stanja, jer zaključeni ugovor nije imao propisanu formu koja je uvjet za njegovu pravnu valjanost. Nadalje Sud prosuđuje da činjenica što je ugovor proveden u zemljišnim knjigama ne može nadomjestiti predaju stvari u neposredan posjed nakon stupanja na snagu Zakona o javnom bilježništvu odnosno njegove odredbe čl. 53. st. 1. toč. 3.[81]

[79] Vrhovni sud RH, Rev-955/09 od 6. svibnja 2010.g.

[80] Vrhovni sud RH, Rev-880/05 od 19. listopada 2005.g.

[81] Vrhovni sud RH, Rev- 542/03 od 15 prosinca 2004.g.

3.2.2.3 NASLJEDNOPRAVNI UGOVORI (UGOVOR O DOŽIVOTNOM I DOSMRTNOM UZDRŽAVANJU)

U pravnom prometu nasljedno pravni ugovori su vrlo često korišteni pravni poslovi kojima ljudi rješavaju svoje osobne i imovinske odnose za slučaj smrti. Među njima svakako prednjače ugovor o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju s međusobnom razlikom koja se očituje u odlučnoj činjenici trenutka prijenosa prava vlasništva nad imovinom i to najčešće nekretninom primatelja uzdržavanja, tako da u slučaju doživotnog uzdržavanja davatelj uzdržavanja postaje vlasnikom imovine primatelja uzdržavanja tek u trenutku njegove smrti, a kod dosmrtnog uzdržavanja do prijenosa prava vlasništva dolazi odmah po sklapanju ugovora.

Razlika između ta dva ugovora razvidna je i kod plaćanja poreza na promet nekretnina, budući Zakon o porezu na promet nekretnina (u tekstu dalje: ZPNPN)[82] pravi razliku umanjenjem porezne obveze ovisno o duljini trajanja uzdržavanja. Naime, pri stjecanju nekretnine na temelju ugovora o doživotnom uzdržavanju, porez na promet nekretnina umanjuje se za 5% za svaku godinu trajanja uzdržavanja proteklu od dana sklapanja ugovora o doživotnom uzdržavanju, koji je ovjeren od suca nadležnog suda ili potvrđen (solemniziran) po javnom bilježniku ili sastavljen u obliku javnobilježničkog akta, do smrti uzdržavanog.[83]

Ugovor o doživotnom uzdržavanju je ugovor kojim se obvezuje jedna strana (davatelj uzdržavanja) da će drugu stranu ili trećega (primatelja uzdržavanja) uzdržavati do njegove smrti, a druga strana izjavljuje da mu daje svu ili dio svoje imovine, s time da je stjecanje stvari i prava odgođeno do trenutka smrti primatelja uzdržavanja.[84]

Ugovor o dosmrtnom uzdržavanju je ugovor kojim se obvezuje jedna strana (davatelj uzdržavanja) da će drugu stranu ili trećega (primatelja uzdržavanja) uzdržavati do njegove smrti, a druga se strana obvezuje da će mu za života prenijeti svu ili dio svoje imovine.[85]

Dakle to su dvostrano obvezni, naplatni i strogo formalni poslovi. Ta stroga formalnost upućuje na to da je za oba ugovora, uz neizbježni pisani oblik, potrebita ovjera ugovora dakle ne samo potpisa od strane suda ili javnog bilježnika s tim da ugovor neće biti valjan ukoliko je ovjeren od neke druge osobe. Takav je stav zauzela i sudska praksa u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske kojom je odbijena revizija tužitelja zbog toga jer ugovor nije bio

[82] Zakon o porezu na promet nekretnina, NN 69/97, 26/00, 127/00, 153/02,22/11,143/14, 30/16

[83] ZPNPN, čl.8 st.2

[84] ZOO, čl.579 st.1

[85] ZOO, čl.586 st.1

sklopljen u propisanoj formi niti ovjeren od ovlaštene osobe. Naime svoj stav Sud obrazlaže da je sporna pravna valjanost navedenog ugovora o doživotnom uzdržavanju (s aneksom), a sve obzirom da primatelj uzdržavanja nije ugovor (s aneksom) potpisao pred javnom bilježnicom i nije ga javna bilježnica upozorila na posljedice njegova zaključenja - uz to što ga nije pred ovime prethodno pročitala. Naime, stav je Vrhovnog suda Republike Hrvatske da je na navedeno (utvrđeno) činjenično stanje drugostupanjski sud pravilno je primijenio materijalno pravo kada je odluku o zahtjevu tužitelja (potvrđivanjem prvostupanjske presude) temeljio na pravnom shvaćanju da je prijeporni ugovor o doživotnom uzdržavanju (s aneksom) zaključen s nedostatkom formalne prirode koji ga čini pravno nevaljanim - obzirom nije zaključen u smislu odredaba čl. 116. st. 4. i 5. Zakona o nasljeđivanju („Narodne novine“, br. 48/03 i 163/03- dalje: ZN-a) kojima je propisan postupak i oblik takvog ugovora, a koje se odredbe primjenjuju na ovaj slučaj budući su prestale važiti tek 1. siječnja 2006. na temelju čl. 1164. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj 35/05). Naime, odredbama čl. 116. st. 4. i 5. ZN-a propisano je:

„(4) Ugovor o doživotnom uzdržavanju valjan je samo ako je sastavljen u pisanom obliku i: - ovjeren od suca nadležnog suda, ili

- sastavljen u obliku javnobilježničkog akta, ili

- potvrđen (solemniziran) po javnom bilježniku.

(5) Ovlaštene osobe iz stavka 4. ovoga članka dužne su pročitati ugovor i upozoriti ugovornike na posljedice ugovora“. Dakle, prema shvaćanju ovoga suda, a u svijetlu sadržaja takvih odredaba, prema kojima je ugovor o doživotnom uzdržavanju formalni akt - i (što je ovdje odlučno) mora mu prethoditi propisani postupak njegova zaključenja, samo „ovlaštene osobe“ o kojima je u tim odredbama riječ, dakle sudac ili javni bilježnik, mogu sastaviti ili potvrditi Ugovor o doživotnom uzdržavanju i samo su te osobe dužne „pročitati ugovor i upozoriti ugovornike na posljedice ugovora“. Sukladno tome, a budući u konkretnom slučaju prijeporni ugovor nije zaključen u propisanom postupku, svrha kojeg postupka je sprečavanje eventualnih zlouporaba i zaštita prava trećih osoba (koji mogu imati neka prava na imovini iz ugovora), i ne udovoljava svim ZN-om propisanim pretpostavkama za njegovu valjanost, niže stupanjski sudovi su pravilno postupili kada su tužbeni zahtjev tužitelja ocijenili osnovanim i takvog prihvatili. Valja pritom imati na umu da je odredbama čl. 126. Zakona o javnom bilježništvu („Narodne novine“, broj 78/93, 29/94 i 162/98), na snazi u vrijeme zaključenja prijepornog ugovora, a kojima su uređena prava i dužnosti javnobilježničkog prisjednika i

vježbenika, propisano da javnobilježnički vježbenik može umjesto javnog bilježnika kod kojega radi:

1) sastavljati nacrte isprava, 2) zamjenjivati javnog bilježnika u onim poslovima u kojima ovaj zastupa stranke po članku 4. ovoga Zakona,3) podizati proteste, 4) sastavljati inventare, 5) provoditi dobrovoljne dražbe pokretnih stvari s učinkom sudske dražbe - dakle ne i da javnog bilježnika zamjenjuje kod potpisivanja ugovora i da u ime javnog bilježnika i u smislu odredaba čl. 116. ZN-a pročita ugovor o doživotnom uzdržavanju i upozorava ugovornike na posljedice ugovora.[86]

Dakle, prilikom ovjere odnosno sastavljanja takvog ugovora ovlaštena je osoba dužna ugovarateljima pročitati ugovor i upozoriti ih na njegove posljedice (koja su prava i obveze ugovornih strana, što se događa s imovinom, posebno s obzirom na trenutak stjecanja iste i slično). U slučaju da ova dva uvjeta nisu zadovoljena ugovor će biti ništetan i neće proizvoditi pravne učinke. Ako postoji nedostatak u obliku, takav ugovor ne može konvalidirati niti kad je ispunjen.[87]

Naime ZJB vrlo precizno određuje da pri sastavljanju javnobilježničkog akta javni bilježnik mora, ako je to moguće, ispitati da li su stranke sposobne i ovlaštene za poduzimanje i sklapanje posla, objasniti strankama smisao i posljedice posla i uvjeriti se o njihovoj pravoj i ozbiljnoj volji. Javni bilježnik će izjave sudionika potpuno jasno i određeno sastaviti pismeno i onda sam pročitati strankama i neposrednim pitanjima uvjeriti se da li sadržaj javnobilježničkog akta odgovara volji stranaka. Prilozi će se pročitati samo na zahtjev stranaka, što se utvrđuje i u samom javnobilježničkom aktu. [88]

Ako stranke hoće da se u javnobilježnički akt unesu nejasne, nerazgovjetne ili dvosmislene izjave, koje bi mogle dati povoda sporovima, ili koje ne bi bile pravno valjane ili bi se mogle pobijati, ili ne bi imale namjeravani učinak, ili bi se opravdano moglo smatrati da im je svrha da se koja od stranaka ošteti, javni će bilježnik upozoriti na to sudionike i dati im

[86] Vrhovni sud RH, Rev-209/12 od 18 travnja 2012.g.

[87] Butkovi, M; „Neke specifičnosti kod sklapanja ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju“, Hrvatska pravna revija, siječanj 2013.g., str.22

[88] ZJB, čl.57

odgovarajuće pouke. Ako oni ipak ostanu kod tih izjava, unijet će ih u javnobilježnički akt, ali će u tom aktu posebno napomenuti da je stranke upozorio na posljedice takvih izjava.[89]

Za stjecanje prava vlasništva na nekretninama vrijede sva ona pravila i oblici propisani Zakonom o zemljišnim knjigama kao i kod stjecanja po drugim pravnim osnovama, no bitno je da u slučaju nepoštivanja stroge forme sklapanja tih pravnih poslova takvi su ugovori ništetni.

Interesantan je stav Vrhovnog suda Republike Hrvatske izražen i u odluci u kojoj je Sud prihvatio reviziju tužiteljice kojom se pobijala odluke niže stupanjskih sudova koji su ocijenili da je ugovor o dosmrtnom uzdržavanju pravno valjan jer da je prethodno odobrenje za sklapanje tog ugovora dao Centar za socijalnu skrb u Č., ocijenivši taj posao koji je u ime štićenice E. M. sklopila skrbnica Lj. B., poslom u interesu štićenice, ne nalazeći pri tome da bi interesi štićenice i skrbnice, u smislu čl. 193. ObZ-a, bili u suprotnosti. Zato ti sudovi ocjenjuju da ne postoje nedostatci u zastupanju primateljice uzdržavanja E. M. odnosno utvrđuju da je rečeni ugovor pravo valjano sklopljen te da u tom smislu ne postoje pretpostavke da se taj pravi posao utvrdi ništavim.

Revizijom se pobija takvo materijalnopravno stajalište općinskog i županijskog suda. Revidentica smatra da je činjenica da je time što je ugovor sklopljen između osobe lišene poslovne sposobnosti (kao primatelja uzdržavanja) koju je zastupala skrbnica koja je ujedno sestra davateljice uzdržavanja povreda čl. 193. ObZ-a, jer da je takvim postupanjem isključeno pravo tužiteljice, kao polusestre tuženica, na nasljeđivanje. Pri tom upućuje da i sam sadržaj ugovora o dosmrtnom uzdržavanju daje mjesta zaključku da davateljica uzdržavanja praktički nije imala nikakvih obveza prema primateljici uzdržavanja. Navodi da je njezina sada pokojna majka imala mirovinu i da je u cijelosti time bila opskrbljena, a o njoj se brinulo i u odgovarajućoj ustanovi za socijalnu skrb, te da joj nikakvo dodatno uzdržavanje nije bilo potrebno. Ocjenjuje da je sklapanje tog ugovora za stvarni cilj imalo da se nju isključi iz nasljedstva, a ne dodatno uzdržavanje majke. Tada su, prema stajalištu tužiteljice, interesi skrbnika i štićenika u suprotnosti, jer da u konkretnom slučaju stvarno nije sklapan pravni posao između osobe pod skrbništvom i treće osobe, već zapravo između skrbnice i treće osobe, koje su uz to dvije sestre, koje takvim poslom isključuju iz nasljedstva polusestru (tužiteljicu). Zato revidentica smatra da je riječ o ništavom pravnom poslu, jer ga je u ime

[89] ZJB, čl.58

štićenice sklopila skrbnica koja ju nije smjela zastupati štićenika u tom pravnom poslu, već da bi to smio učiniti samo skrbnik za poseban slučaj. Je li riječ o onom drugom slučaju u kojima bi interesi štićenika i skrbnika, u smislu čl. 193. ObZ-a, mogli doći u suprotnost valja prosuđivati od slučaja do slučaja. Navedeni propis ne određuje postavljanje takvog skrbnika u svim slučajevima, ali upućuje da ne samo postojeći, već i neki mogući (eventualni) sukob interesa štićenika i skrbnika jest razlog za dodatni oprez u radu Centra za socijalnu skrb odnosno razlog za postavljanje takvog posebnog skrbnika.

Prema pravnom stajalištu Vrhovnog suda Republike Hrvatske činjenica da je ugovor, u konkretnom slučaju, sklopljen između osobe lišene poslovne sposobnosti (kao primatelja uzdržavanja) koju je zastupala skrbnica koja je ujedno sestra davateljice uzdržavanja, jest povreda čl. 193. ObZ-a. Nastavno sud prosuđuje da je odredba čl. 193. ObZ-a prisilne (kogentne) je naravi. Centar za socijalni rad kad utvrdi da postoje činjenice u kojima bi interesi štićenika i skrbnika mogli doći u suprotnost, a to je i slučaj kad se pravnim poslom iz određenih prava isključuje jedno od djece osobe lišene poslovne sposobnosti, morao je štićenici (majci stranaka u ovom predmetu) postaviti skrbnika za poseban slučaj za sklapanje tog posla. Kad Centar za socijalni rad to propusti učiniti i pravni posao bude sklopljen na način da ga u ime štićenika sklopi skrbnik koji nije smio zastupati štićenika u tom pravnom poslu, već bi to smio učiniti samo skrbnik za poseban slučaj, takav pravni posao je ništav. On je ništav veću trenutku sklapanja jer štićenik nije bio valjano pravno zastupan. Riječ je o ništavosti iz čl. 56. st. 1. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj 53/91., 73/91., 3/94., 7/96., 112/99. i 88/01. - dalje: ZOO).

Sud stoga ističe da činjenica da je Centar za socijalni rad, pozivom na čl. 168. ObZ-a, dao prethodno odobrenje za sklapanje rečenog ugovora o dosmrtnom uzdržavanju ne čini taj pravni posao, sam po sebi, valjanim. Ta bi činjenica bila pravno odlučna (relevantna) samo u slučaju da je taj pravni posao u ime štićenika sklopio ovlašteni skrbnik, dakle, u konkretnom slučaju samo onaj za poseban slučaj.[90]

Još jedna specifičnost ovakvih ugovora je da su to aleatorni pravni poslovi dakle oni kod kojih ne vrijede pravila o jednakoj vrijednosti činidbi odnosno ne može se unaprijed znati koliko će trajati ugovor i koliki će stoga biti opseg obveze davatelja uzdržavanja.

[90] Vrhovni sud RH, Rev-176/07 od 20 veljače 2008.g.

Tako se u praksi može dogoditi da se neki ugovor jako dugo izvršava, te da davatelj uzdržavanja ima velike troškove uzdržavanja primatelja uzdržavanja, a da je imovina koju je dobio u vlasništvo nakon smrti primatelja uzdržavanja male vrijednosti. Međutim, postoji i obrnuta mogućnost, točnije da ugovor traje kratko vrijeme, jer primatelj brzo umre, pa davatelj uzdržavanja nema velikih troškova, a imovina koju je dobio u vlasništvo nakon smrti velike je vrijednosti. [91]

Takav je stav prihvatila i sudska praksa. Vrhovni sud Republike Hrvatske u jednoj svojoj odluci osnovano smatra da su sve utvrđene okolnosti o odnosima tuženika i sada pok. M. T., prije i nakon zaključenja spornog ugovora o dosmrtnom uzdržavanju, zaista ukazivale na to da tuženik nije nemoralno postupao i iskoristio situaciju i položaj sada pok. primateljice uzdržavanja zbog čega u konkretnom slučaju prema ocjeni ovog revizijskog suda nisu ostvareni razlozi za ništavost spornog ugovora. Nadalje, činjenica da je primateljica uzdržavanja umrla kratko vrijeme nakon zaključenja spornog ugovora o dosmrtnom uzdržavanju ne čini taj ugovor ništavim jer je takav ugovor aleatorni (na sreću – jer je uvijek neizvjesno trajanje davanja od strane davatelja uzdržavanja), a tuženik nije sporni ugovor zaključio sa primateljicom uzdržavanja u namjeri da iskoristi njezino teško stanje (bolest), već je to bila volja i želja primateljice uzdržavanja o kojoj je tuženik vodio brigu i pomagao joj do zaključenja spornog ugovora i nadalje do smrti primateljice uzdržavanja. [92]

[91] Bulka, Z.: „ Stjecanje prava vlasništva na nekretninama na temelju pravnog posla-III dio (ugovor o darovanju i ugovor o dosmrtnom i doživotnom uzdržavanju) IUS portal objavljen dana 12 studenog 2009.g. str.4

[92] Vrhovni sud RH, Rev-878/10 od 13. lipnja 2012.g.

3.2 PRAVNI POSLOVI KAO OVRŠNE ISPRAVE

U pravnom prometu vrlo se često sklapaju pravni poslovi sa snagom ovršne isprave. Ovršne isprave su isprave temeljem kojih se određuje ovrha. [93]

Tu spadaju:

1. ovršna sudska odluka i ovršna sudska nagodba,

2. ovršna nagodba iz članka 186.a Zakona o parničnom postupku,

3. ovršna odluka arbitražnog suda,

4. ovršna odluka donesena u upravnom postupku i ovršna nagodba sklopljena u upravnom postupku ako glase na ispunjenje novčane obveze, ako zakonom nije drukčije određeno,

5. ovršna javnobilježnička odluka i ovršna javnobilježnička isprava,

6. nagodba sklopljena u postupku pred sudovima časti pri komorama u Republici Hrvatskoj te nagodba sklopljena u postupku mirenja u skladu s odredbama zakona kojim se uređuje postupak mirenja,

7. druga isprava koja je zakonom određena kao ovršna isprava. [94]

Pravni poslovi se najčešće sklapaju u tom obliku u kreditnom poslovanju ili u postupcima osiguranja kakvih tražbina i slično. No sve se više koriste pri sklapanju ugovora o najmu stana ili ugovora o zakupu poslovnih prostorija. Osnovni razlog sve veće rasprostranjenosti takvog sklapanja pravnih poslova leži u tome što u slučaju nepodmirenja tražbine vjerovnika proizašle iz tog posla bez obzira radi li se o novčanoj ili nenovčanoj tražbini, vjerovnik ima pravo temeljem takvog ugovora neposredno pokrenuti ovrhu, čime je uvelike skratio sam postupak utvrđenja tražbine i namirenja iste a i smanjio si je troškove.

Takav se pravni posao može sklopiti samo pred sudom npr. sporazumno osiguranje novčane tražbine prijenosom prava vlasništva na nekretnini ili pred javnim bilježnikom u obliku javnobilježničkog akta ili privatne isprave solemnizirane kod javnog bilježnika npr. solemnizacija ugovora o kreditu.

[93] Ovršni zakon, NN 112/12, 25/13, 93/14, čl.22

[94] OZ, čl.23

Ovršnost je svojstvo određene isprave da se na temelju nje može tražiti prisilno ostvarenje tražbine koja je u njoj utvrđena odnosno može se tražiti ovrha. Dakle, u ispravu se unosi ovršna klauzula kojom dužnik vjerovnika izričito ovlašćuje da temeljem tog ugovora, a radi namirenja tražbine, može nakon dospjelosti neposredno provesti ovrhu, zatražiti predaju u posjed stana ili poslovnog prostora itd.

Javnobilježnička isprava ovršna je ako je postala ovršna po posebnim pravilima koja uređuju ovršnost takve isprave.[95] Javni bilježnici sami daju potvrde o ovršnosti svojih isprava i odluka. U povodu pravnog lijeka ovršenika, sud koji vodi ovršni postupak ispitat će jesu li bili ispunjeni uvjeti za davanje takve potvrde uzimajući u obzir i izjave osoba koje su prema toj ispravi ovlaštene potvrditi nastupanje okolnosti o kojima ovisi stjecanje toga svojstva (članak 29. stavci 5. i 6.). Ako sud utvrdi da uvjeti za davanje javnobilježničke potvrde o ovršnosti nisu bili ispunjeni, tu će potvrdu ukinuti rješenjem u ovršnom postupku. [96]

Javnobilježnički akt je ovršna isprava ako je u njemu utvrđena određena obveza na činidbu o kojoj se stranke mogu nagoditi i ako sadrži izjavu obveznika o tome da se na temelju tog akta može radi ostvarenja dužne činidbe, nakon dospjelosti obveze, neposredno provesti prisilna ovrha. Na temelju javnobilježničkog akta koji sadrži obvezu da se osnuje, prenese, ograniči ili ukine koje zemljišno knjižno pravo može se neposredno provesti upis u zemljišne knjige ako je obvezanik izričito na to pristao u tom aktu. Isto tako, na temelju javnobilježničkog akta, na temelju kojega je u zemljišnim knjigama upisana hipoteka na određenoj nekretnini, može se neposredno tražiti ovrha na toj nekretnini radi naplate osiguranog potraživanja, nakon njegove dospjelosti, ako je dužnik na to u tom aktu izričito pristao. Potpuno isti učinak ima i privatna isprava koju je javni bilježnik potvrdio (solemnizirao). Ako privatna isprava ne sadrži izjavu obveznika iz stavka 1. ovoga članka ili je nejasna, takvu izjavu na zahtjev obveznika, u nastavku teksta privatne isprave, ispod koje će obveznik staviti svoj potpis, a prije solemnizacije, može unijeti i javni bilježnik. Na zahtjev stranke, javni će bilježnik sam staviti na ispravu potvrdu o njenoj ovršnosti. [97]

Tako je i u odluci Županijskog suda u Bjelovaru odlučeno da sporazum o zasnivanju založnog prava na nekretnini solemniziran kod javnog bilježnika predstavlja ovršnu ispravu, budući je sporazumom utvrđena određena novčana tražbina te sadrži izjavu založnog dužnika kojom dozvoljava da se na temelju njega, a radi prisilnog ostvarenja osigurane tražbine zatraži ovrha

[95] OZ, čl.28 st.1

[96] OZ, čl.29 st.5

[97] ZJB, čl.54

na založnoj nekretnini. Osim toga taj sporazum sadrži i potvrdu javnog bilježnika da je taj javnobilježnički akt ovršan s određenim datumom. [98]

I Županijski sud u Varaždinu u svojoj odluci prosuđuje da ugovor o kreditu koji ne sadrži izjavu dužnika o tome da se nakon dospijeća obveze na temelju njega može provesti prisilna ovrha, a niti je javni bilježnik prilikom ovjere potpisa dužnika takvu izjavu unio u predmetni ugovor, ne smatra se ovršnom ispravom. [99]

I u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske u kojoj se smatra osnovanim tužbeni zahtjev za proglašenje nedopuštenom predmetne ovrhe budući u konkretnom slučaju nisu ispunjene pretpostavke za primjenu odredbe čl. 54. st. 6. navedenog Zakona, jer ugovor o prijenosu poslovnih udjela od 13. rujna 1999. ne sadrži izjavu tužitelja kao dužnika da se neposredno temeljem toga ugovora može tražiti prisilno izvršenje njegove obveze isplate kupoprodajne cijene, niti iz potvrde javnog bilježnika proizlazi da bi tužitelj izjavio da se neposredno temeljem istog ugovora može tražiti prisilno izvršenje njegove obveze isplate kupoprodajne cijene. Nadalje Sud prosuđuje da iako je u potvrdi javnog bilježnika navedeno da su sudionici pravnog posla upoznati da potvrđena privatna isprava ima snagu izvršnog javnobilježničkog akta, s obzirom da nije bilo izjave tužitelja kao dužnika da se temeljem navedenog ugovora o prijenosu poslovnih udjela može neposredno tražiti prisilno izvršenje njegove obveze isplate kupoprodajne cijene, ovrha koja se vodi temeljem toga ugovora nije dopuštena. [100]

Za valjanost stjecanja svojstva ovršne isprave mjerodavno je ono pravno uređenje koje važilo u vrijeme nastanka te isprave. Takav je stav zauzet i u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske u kojoj sud cijeni da prema čl. 54. st. 1. Zakona o javnom bilježništvu ("Narodne novine" broj 78/93, 29/94 i 162/98 – dalje: ZJB/93) javnobilježnički akt je izvršna isprava ako je u njemu utvrđena obveza na činidbu o kojoj se stranke mogu nagoditi i ako sadrži izjavu obveznika o tome da se na temelju tog akta može radi ostvarenja dužne činidbe nakon dospjelosti obveze neposredno provesti prisilno izvršenje. U st. 6. navedene odredbe navedeno je da isti učinak kao i isprava iz st. 1. toga članka ima i privatna isprava takvog sadržaja, a na kojoj je javni bilježnik ovjerio potpis dužnika. Nadalje sud smatra da budući da u predmetnom slučaju konkretna privatna isprava sadrži sve navedene pretpostavke, valja zaključiti da po režimu ZJB/93 u vrijeme kada je nastala predmetna privatna isprava (izvan sudska nagodba od 10. veljače 2006.), ta isprava je imala značaj ovršne isprave u smislu čl.

[98] Županijski sud u Bjelovaru, Gž-782/10 od 28. lipnja.2010.g.

[99] Županijski sud u Varaždinu, Gž-1025/20 od 11.studenog 2010.g.

[100] Vrhovni sud RH, Rev- 713/06 od 28. veljače 2007.g.

21. st. 5. i 6. OZ u vezi čl. 54. st.6. ZJB/93, kako pravilno u reviziji ukazuje i ovrhovoditelj. Nadalje, Sud zaključuje da je istina da je nakon toga i to stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnom bilježništvu ("Narodne novine" broj 16/07 – dalje: ZIDZJB/07) tj. od 17. veljače 2007.g. navedena odredba čl. 27. st. 2. tog Zakona izmijenjena, tako što je rečeno da isti učinak kao i isprava iz st. 1. ovog članka ima i privatna isprava koju je javni bilježnik potvrdio (solemnizirao). Prema tome, za stjecanje svojstva ovršne isprave po navedenom propisu više nije bilo dovoljno postojanje ovjere potpisa dužnika, već je tražena solemnizacija, dakle potvrda javnog bilježnika nakon propisane provjere i objašnjavanja posljedica i učinaka tog pravnog posla ugovornim stranama odnosno sudionicima ugovora. Međutim, Sud prosuđuje da je za valjanost stjecanja svojstva ovršne isprave mjerodavno ono pravno uređenje koje je postojalo u vrijeme nastanka te isprave, a kako je već prethodno rečeno, u vrijeme nastanka predmetne privatne isprave solemnizacija nije bila propisana kao potrebna pretpostavka, već samo ovjera potpisa dužnika. [101]

3.2.2.5. UGOVORI U ELEKTRONIČKOJ TRGOVINI

Nastupom elektronske revolucije potkraj XX. stoljeća u pravnom prometu sve se više primjenjuje sklapanje pravnih poslova elektroničnim načinima komuniciranja.

S pravnog stajališta postoje pravi ili čisti oblici elektronične trgovine a to su EDI (electronic data interchange) i e-mail te mješoviti koji mogu biti u kombinaciji s tradicionalnim pisanim te primitivnim elektroničnim oblicima, no kod njih je bit da se poruke prenose kroz elektroničke komunikacijske mreže. [102]

Ugovori sklopljeni elektroničkim putem u potpunosti su izjednačeni od ugovora iste vrste sklopljenim na tradicionalni način. Njihova posebnost očituje se u načinu njihova sklapanja i nastanka što je regulirano posebnim propisima i to Zakonom o elektroničnoj trgovini[103] i Zakonom o elektroničnom zapisu.[104]

Ugovori u elektroničnom obliku su ugovori što ih pravne i fizičke osobe u cijelosti ili djelomično sklapaju, šalju, primaju, raskidaju, otkazuju, pristupaju i prikazuju elektroničkim

[101] Vrhovni sud RH, Rev-2226/11 od 11.lipnja 2015.g.

[102] Matić, T.: „Ugovori u elektroničkoj trgovini, Hrvatska pravna revija prosinac 2010.g. str.1

[103] Zakon o elektroničkoj trgovini, NN 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14

[104] Zakon o elektroničnom zapisu, NN 10/02, 80/08, 30/14

putem koristeći elektronička, optička ili slična sredstva, uključujući, ali ne ograničavajući se na prijenos Internetom.[105]

Takvi ugovori u potpunosti su izjednačeni s ugovorima iste vrste sklopljenim na tradicionalni način. [106] Međutim, to se ne odnosi na :

– imovinske, predbračne, odnosno bračne ugovore i druge ugovore koje uređuje Obiteljski zakon,

– ugovore o opterećenju i otuđenju imovine za koje je potrebno odobrenje centra za socijalnu skrb,

– ugovore o ustupu i raspodjeli imovine za života, ugovore o doživotnom uzdržavanju, ugovore o dosmrtnom uzdržavanju i sporazume u vezi s nasljeđivanjem, ugovore o odricanju od nasljedstva, ugovore o prijenosu nasljednog dijela prije diobe, oporučne poslove i druge ugovore koje uređuje Zakon o nasljeđivanju,

-darovne ugovore

– ugovore o prijenosu prava vlasništva na nekretninama ili druge pravne poslove kojima se uređuju stvarna prava na nekretninama, osim ugovora o najmu i zakupu nekretnina,

– druge ugovore za koje je posebnim zakonom propisano da se sastavljaju u obliku javnobilježničkog akta, odnosno isprave,

– ugovore i očitovanja volje jamaca, ako je jamac osoba koja djeluje izvan svoje trgovačke, poslovne ili profesionalne djelatnosti.[107]

Ugovor u elektroničnom obliku sklopljen je u trenutku kad ponuditelj primi elektroničku poruku koja sadrži izjavu ponuđenog da prihvaća ponudu. Ponuda i prihvat, te druga očitovanja volje poduzeta elektroničkim putem, primljena su kada im osoba kojoj su upućena može pristupiti[108]dakle kad prihvat ponude primi računalo odnosno server ponuditelja. Bez obzira priznaje li zakonodavstvo postojanje elektroničnog oblika sklapanja pravnih poslova izravno ili posredno, činjenica je takav oblik postoji i sve se više primjenjuje s time da taj

[105] ZET, čl.2 toč.6

[106] ZOO, čl.293

[107] ZET, čl.9 st.4

[108] ZET, čl.15

elektronični oblik obogaćuje komuniciranje jer može osim tekstualnog zapisa sadržavati zvuk, govor, glazbu, video zapis i slično.

Naime, elektronički zapis je cjelovit skup podataka koji su elektronički generirani, poslati, primljeni ili sačuvani na elektroničkom, magnetnom, optičkom ili drugom mediju. Sadržaj elektroničkog zapisa uključuje sve oblike pisanog i drugog teksta, podatke, slike i crteže, karte, zvuk, glazbu, govor, računalne baze podataka.[109]

Sve se više primjenjuje ovakav oblik očitovanja pa čak i u formalnim postupcima kao što je očitovanje pred sudovima ili drugim državnim tijelima. Pa tako se u upravnim postupcima podnescima smatraju zahtjevi, prijedlozi, ispunjeni obrasci, prijave, molbe, žalbe, predstavke, prigovori, obavijesti, priopćenja te drugi podnesci kojima se stranke obraćaju javnopravnim tijelima u vezi s određenom upravnom stvari.[110] Podnesci se javnopravnom tijelu mogu predati neposredno u pisanom obliku, poslati poštom, dostaviti u obliku elektroničke isprave izrađene sukladno zakonu ili usmeno izjaviti na zapisnik.[111]

Podnesci koji se prema Zakonu o kaznenom postupku[112] pisano sastavljaju i potpisuju, mogu se podnijeti u obliku elektroničke isprave ako su izrađeni, otpremljeni, primljeni i pohranjeni primjenom dostupne informacijske tehnologije, i osiguravaju utvrđivanje jednoznačnog obilježja kojim se utvrđuje sastavljač elektroničke isprave. Podnesak u obliku elektroničke isprave smatra se zaprimljenim u informacijskom sustavu ili uređaju suda, državnog odvjetništva, policije ili odvjetničkog ureda, trenutkom registracije njihovog prijema u tom sustavu ili uređaju. Primatelj osigurava uredno djelovanje automatiziranog sustava potvrde prijema. Ako pošiljatelj ne zaprimi potvrdu prijema, obavijestit će o tome primatelja, pa ukoliko u roku kojeg je odredio ne primi tu potvrdu, smatra se da podnesak u obliku elektroničke isprave nije poslan. O takvom podnesku u obliku elektroničke isprave, sud, državno odvjetništvo i policija sastavljaju službenu zabilješku.[113]

[109] ZET, čl.2 st.1 toč.5

[110] Zakon o općem upravnom postupku NN 47/09 čl. 71 st.2

[111] ZUP, čl.71 st.3

[112] Zakon o kaznenom postupku, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12,143/12, 56/13,145/13, 152/14

[113] ZKP, čl.79

3.2.2.6. UGOVORI U ELEKTRONIČNOJ RAZMJENI PODATAKA

Ugovori u elektroničnoj razmjeni podataka su ugovori kojima se ugovorne strane obvezuju koristiti u međusobnom poslovanju i sklapanju ugovora odnosno u određenom dijelu svojih poslovanja i sklapanju određenih tipova ugovora (npr. prodaji i drugo) suglasno utvrđene EDI (electronic data interchange) standardizirane poruke (formate), te kojim utvrđuju pravila za međusobno korištenje elektronične razmjene podataka, odnosno pravila za poslovanje i sklapanje ugovora kroz EDI, kao i standarde poruka koje će ugovorne strane koristiti u toj elektroničnoj razmjeni podataka. [114] To je jedna od najvažnijih podvrsta ugovora o elektroničnoj trgovini no kako još uvijek nije u potpunosti zakonom regulirana, ne pruža dovoljnu pravnu sigurnost, imajući u vidu da još i niti ne postoji bogata sudska praksa, tako da još uvijek nisu u potpunosti izjednačena s tradicionalnom načinom sklapanja takvih ugovora. Razlog te još uvijek prisutne nejednakosti leži najvjerojatnije u nedovoljnoj elektroničnoj i tehnološkoj pismenosti našeg društva. Osnovni bitni sastojci ugovora o EDI-ju jesu:

1. predmet ugovora je obveza korištenja elektroničke razmjene podataka za sve ugovorne strane u međusobnom komuniciranju i poslovanju;
2. pravila komuniciranja (utvrđivanje tehničkih pravila za međusobno komuniciranje, poslovanje i sklapanje ugovora kroz EDI);
3. standardi poruka kao sredstvo za ostvarivanje ugovora i
4. pravni učinci (sporazumijevanje o pravnim učincima EDI poruka, sklapanja ugovora i slično) [115]

Jedan od najčešćih takvih ugovora je kupnja preko interneta, gdje je najčešće ugovor sklopljen klikom miša. U stvari, takvi ugovori predstavljaju formulirane ugovore, dakle one koji su unaprijed pisano formulirani obrasci po kojima se sklapa neodređeni broj individualnih ugovora kao npr. opći uvjeti poslovanja, tipski ugovori i adhezioni, dakle oni kojima se pristupa. Kako su takvi ugovori, u pravilu potrošačkog karaktera koji dovode u nejednaki položaj potrošača kao slabiju stranu ugovornog odnosa zakonima se pokušalo zaštiti tu slabiju stranu.

Stoga je Zakonom o obveznim odnosima propisano da su ništetne odredbe općih uvjeta ugovora koje, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, prouzroče očiglednu neravnopravnost u

[114] Matić, T.: „ Ugovori u elektroničkoj trgovini, Hrvatska pravna revija, prosinac 2010.g., str. 8 i 9

[115]Matić, T.: „Ugovori u elektroničkoj trgovini, Hrvatska pravna revija, prosinac 2010.g., str.9

pravima i obvezama strana na štetu suugovaratelja sastavljača ili ugrožavaju postizanje svrhe sklopljenog ugovora, čak i ako su opći uvjeti koji ih sadrže odobreni od nadležnog tijela[116]osim ako je sadržaj ugovora preuzet iz važećih propisa ili se prije sklapanja ugovora o njima pojedinačno pregovaralo, a druga je strana pritom mogla utjecati na njihov sadržaj te na odredbe o predmetu i cijeni ugovora ako su jasne, razumljive i lako uočljive. [117] Prilikom ocjene ništetnosti određene odredbe općih uvjeta ugovora uzimaju se u obzir sve okolnosti prije i u vrijeme sklapanja ugovora, pravna narav ugovora, vrsta robe ili usluge koja je objekt činidbe, ostale odredbe ugovora kao i odredbe drugog ugovora s kojim je ta odredba općih uvjeta ugovora povezana. [118]

3.2.2.6.1. SHRINK-WRAP UGOVORI

Shrink-wrap ugovor je formularni ugovor kao podvrsta adhezionog ugovora koji u pravilu ima dvojaku pojavnu formu – onu tradicionalnog pisanog zapisa i elektroničkog zapisa, ili se nalazi u tradicionalnom pisanom obliku, kod kojeg kupac saznaje prilikom sklapanja ugovora samo dio uvjeta pod kojima je ugovor sklopljen u trenutku sklapanja ugovora, a ostali dio tek nakon što se ugovor sklopi i predmet ugovora „pročita“ u elektroničkom obliku, odnosno tradicionalnom pisanom obliku. [119] Oni po svom opisu najviše odgovaraju općim uvjetima poslovanja. Opći uvjeti ugovora su ugovorne odredbe sastavljene za veći broj ugovora koje jedna ugovorna strana (sastavljač) prije ili u trenutku sklapanja ugovora predlaže drugoj ugovornoj strani, bilo da su sadržani u formularnom (tipskom) ugovoru, bilo da se na njih ugovor poziva. No, oni se moraju objaviti na uobičajeni način te obvezuju ugovornu stranu samo ako su joj bili poznati ili morali biti poznati u vrijeme sklapanja ugovora. [120]

3.2.2.6.2. CLICK-WRAP UGOVORI

Click-wrap ugovori su oni ugovori koji sadrže uvjete i potencijalne odredbe ugovora na WEB stranici i traže od potencijalnog sukontrahenta da putem tipke, linka ili kakvog drugog medija iskaže suglasnost s uvjetima i odredbama ugovora prije nego li nastavi s daljnjim radnjama.[121]Dakle to je posebna podvrsta adhezionog ugovora čiji je sadržaj vidljiv na web

[116] ZOO, čl.296 st.1

[117] ZOO, čl.296 st.3

[118] ZOO, čl.296 st.2

[119] Matić, T.: „Ugovor u elektroničkoj trgovini, Hrvatska pravna revija, prosinac 2010.g., str.13

[120] ZOO,čl.296 st.2

[121] Matić, T.: „Ugovor u elektroničkoj trgovini, Hrvatska pravna revija, prosinac 2010.g., str.13

stranici i koji se sklapa na web stranici elektroničkim putem i u elektroničkom obliku u kojem kupac u potpunosti prihvaća ponudu uz uvjet da je kupac pregledao cjelokupni tekst ugovora odnosno ponude.

Takvi ugovori prihvaćeni su bez dvojbe u cijelom svijetu, kao npr. e-bay, Amazon, Njuškalo, Moje krpice i slično. Za njihovu valjanost postavljaju se standardizirani uvjeti:

1. tekst ugovora koji se sklapa on line mora biti prikazan korisniku ili pristupatelju;
2. potencijalni pristupatelj ugovoru ne može kliknuti na „ I accept “ (prihvaćam) prije nego li mu je pružena prilika da pregleda cijeli ugovor;
3. veličina slova ugovora mora biti prihvatljiva;
4. svi bitni uvjeti ugovora moraju biti vidljivi, potpuni i bez hyperlinkova (dio unutar elektroničkog dokumenta koji ga povezuje s drugim mjestom unutar istog dokumenta ili s potpuno drugim dokumentom) da bi se pristupilo dodatnim uvjetima ugovora;
5. pristupatelj mora biti u mogućnosti pročitati cijeli ugovor i mora imati mogućnosti pregledati isti u cijelosti kao i vidjeti i pregledati sve uvjete ugovora;
6. Jezični izričaj svih uvjeta i napomena vezanih uz ugovor mora biti razumljiv i jasan pristupatelju;
7. Accept/Decline gumb/polje mora biti na kraju ugovora;
8. Gumb/polje za izricanje očitovanja volje mora jasno izražavati „ Accept “ i „ Decline “
9. Pristupatelj mora prihvatiti ugovor klikanjem na gumb/polje „ Accept “ prije nego li mu je moguće pristupiti predmetu ugovora ili usluzi;
10. Pristupateljev klik na polje „Decline“ mora odmah onemogućiti pristupatelju pristup potencijalnom predmetu ugovora ili usluzi;
11. Pristupatelj mora primiti on-line konfirmacijsku poruku ili stranicu potvrde njegove narudžbe ili prihvata i mora imati mogućnost ispraviti pogreške u svojoj narudžbi ili prihvatu prije nego li klikne na gumb/polje Accept/Decline;
12. Elektronični zapisi koje sačinjava provider koji i održava web stranicu na kojoj se pristupa ugovoru moraju sadržavati: a) postaupak u kojem je pristupatelj izrazio svoj pristanak, b) verziju ugovora koja se primjenjuje i vrijeme nastanka transakcije, c) pristupateljeve identifikacijske podatke, d) njegov elektronički pristanak i e) potpuni tekst svake verzije;

13. Prije polja „ Accept “ i „ Decline “ mora biti tekst koji će na odgovarajući način upozoravati potencijalnog pristupatelja na posljedice njegova pristanka. [122]

Na takav način sadržani Opći uvjeti ugovora moraju se objaviti na uobičajeni način.[123]

3.2.2.6.3 BROWSE-WRAP UGOVORI

Browse-wrap ugovori su vrsta formularnih ugovora općih uvjeta i adhezionih ugovora koji se sklapaju na web stranici elektroničkim putem u elektroničkom obliku bez izričitog i jasnog pristanka i očitovanja volje već je dovoljan pregled web stranice. Međutim, za razliku od click-wrap ugovora ovi ugovori sadrže link ili tipku ili kakav drugi medij unutar web stranice kojim se potencijalnog pristupajućeg sukontrahenta upućuje da cjelokupni sadržaj ugovora, koji bi trebali sklopiti, pronađe na drugom mjestu odnosno na drugoj web adresi.[124]

Slijedom navedenog, Shrink-wrap ugovori, Click-wrap ugovori i Browse-wrap ugovori sve se više primjenjuju u svakodnevnom životu i poslovanju te uz povećanju informatičke educiranosti populacije. Međutim kod takvih adhezionih ugovora ostaje upitno kad se smatra takav ugovor sklopljenim odnosno treba li vlasnik web stranice potvrditi sklapanje ugovora. U tu svrhu Direktiva 2000/31/BC propisuje da države članice moraju osigurati, osim ako se stranke drugačije ne dogovore i te stranke nisu potrošači, da se u slučajevima kada primatelj usluge dostavlja svoju narudžbu tehnološkim putem primjenjuju sljedeća načela:

1. davatelj usluga treba potvrditi prijem narudžbe bez nepotrebnom odlaganja elektroničkim putem
2. narudžba i potvrda prijema se smatraju primljenima kad im stranke na koje su naslovljeni mogu pristupiti. [125]

Utemeljeno na toj direktivi i Zakon o elektroničkoj trgovini propisuje da je ugovor u elektroničkom obliku sklopljen je onoga trenutka kad ponuditelj primi elektroničku poruku koja sadrži izjavu ponuđenog da prihvaća ponudu, s time da su ponuda i prihvat, te druga

[122] Ibid. str.14

[123] ZOO, čl.295 st.4

[124] Matić, T.: „Ugovor u elektroničkoj trgovini, Hrvatska pravna revija, prosinac 2010.g., str. 14

[125] Direktiva 2000/31/BC Europskog parlamenta i Vijeća od 08. lipnja 2000.g. o pojedinim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutrašnjem tržištu posebice elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) Službeni list L178, 17/2000, čl.11

očitovanja volje poduzeta elektroničkim putem, primljena kada im osoba kojoj su upućena može pristupiti.[126]

[126] ZET, čl.15

4. OSNAŽENJE NEVALJANIH PRAVNIH POSLOVA

Nevaljani pravni poslovi su takvi poslovi koji sadrže određene nedostatke tako da su ništetni ili pobojni.

Ništavi pravni poslovi su oni koji su protivni Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima ili moralu društva, osim ako cilj povrijeđenog pravila ne upućuje na neku drugu pravnu posljedicu ili ako zakon u određenom slučaju ne propisuje što drugo.[127] Npr. ništav pravni posao je zelenaški ugovor ili npr. kad ugovor o kupoprodaji nekretnina nije sklopljen u pisanom obliku i ne sadrži tabularnu izjavu.

Pobojni pravni poslovi su oni koje je sklopila poslovno ograničena osoba ili je pri sklapanju bilo mana volje te kad je to ovim Zakonom ili posebnim propisom određeno.[128] Npr. kad je ugovor sklopljen u zabludi.

Dakle ništetnost je teži oblik nevaljalosti pravnih poslova, pa na nju sud pazi po službenoj dužnosti (*ex offo),* te se na nju može pozivati svatko i to bez vremenskog ograničenja. S druge strane, na pobojnost se može pozivati samo ovlaštena osoba i to samo u zakonski propisanim i prekluzivnim rokovima, te na istu sud ne pazi po službenoj dužnosti. Subjektivni rok za pobijanje pravnog posla iznosi jednu godinu od saznanja za pobojnost, a objektivni tri godine od dana sklapanja pravnog posla. Ukoliko takva osoba ne podnese tužbu radi pobijanja ugovora on će postati valjan. [129]

Još u rimskom pravu je osnaženje pravnih poslova se temeljilo na načelu *quod ab initio vitiosum est non potest tractu temporis convalescere,* dakle ono što je od početka bilo nevaljano, ne može protekom vremena postati valjanim. Međutim, ZOO uvodi mogućnost naknadnog osnaženja nevaljanih pravnih poslova kroz institut konvalidacije i konverzije. Kad ništetan ugovor udovoljava pretpostavkama za valjanost nekog drugog ugovora, onda će među ugovarateljima vrijediti taj drugi ugovor, ako bi to bilo u suglasnosti s ciljem koji su ugovaratelji imali na umu kad su ugovor sklopili i ako se može uzeti da bi oni sklopili taj ugovor da su znali za ništetnost svog ugovora. [130]

[127] ZOO, čl.332 st.1

[128] ZOO, čl.330

[129] Gjenero, V.: Pravni praktikum građanskog prava, Vizura, Zagreb 2016.g.

[130] ZOO, čl.325

Tako će zabranjeni pravni poslovi nakon što zabrana otpadne konvalidiraju uz sljedeće pretpostavke:

1. da je zabrana bila manjeg značaja
2. da je posao ispunjen.

U stvari Zakon kaže da se u tom slučaju ništavost ne može isticati, što u biti znači da se posao osnažio, konvalidirao. Naime, nezamislivo bi bilo da pravni posao ostane ništav a da proizvodi pravne učinke.[131]

Zelenaški ugovor je ugovor kojim netko, koristeći se stanjem nužde ili teškim materijalnim stanjem drugog, njegovim nedovoljnim iskustvom, lakomislenošću ili zavisnošću, ugovori za sebe ili za nekog trećega korist koja je u očitom nerazmjeru s onim što je on drugom dao ili učinio, ili se obvezao dati ili učiniti. [132]

Zelenaški pravni posao također može konvalidirati uz sljedeće pretpostavke:

1. zahtjev oštećenika da smanji njegovu obvezu na pravičan iznos
2. podnošenje tog zahtjeva u roku od 5 godina od dana sklapanja ugovora
3. udovoljenje tom zahtjevu od strane suda. [133]

Ugovor za čije se sklapanje zahtijeva pisani oblik smatra se valjanim iako nije sklopljen u tom obliku ako su ugovorne strane ispunile, u cijelosti ili u pretežitom dijelu, obveze koje iz njega nastaju, osim ako iz cilja radi kojega je oblik propisan očito ne proizlazi što drugo.[134]

Da je cilj stroge forme sprječavanje zloupotreba u pravnom prometu proizlazi i iz odluke Vrhovnog sud Republike Hrvatske u kojoj sud prosuđuje da su pogrešno niže stupanjski sudovi primijenili materijalno pravo kada su odbili tužbeni zahtjev primjenjujući odredbu čl. 73. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", br. 53/91., 73/91, 3/94, 7/96. i 91/96. - dalje ZOO). Prema toj odredbi ugovor za čije se sklapanje zahtijeva pismena forma smatra se pravovaljanim iako nije zaključen u toj formi, ako su ugovorne strane izvršile, u cijelosti ili u pretežnom dijelu, obveze koje iz njega nastaju, osim ako iz cilja zbog kojeg je forma

[131] Vedriš, M., Klarić, P. Građansko pravo, NN Zagreb, 2014.g. str. 172

[132] ZOO, čl. 329 st.1

[133] Vedriš, M., Klarić, P. Građansko pravo, NN Zagreb, 2014.g. str. 172

[134] ZOO, čl.294

propisana očito ne proizlazi što drugo. Ugovor o doživotnom uzdržavanju je prema odredbi čl. 122. Zakona o nasljeđivanju ("Narodne novine", br. 52/71, 47/78. - dalje ZN) strogo formalni ugovor za čiju pravovaljanost je propisana pored pismenog oblika i ovjera suca. Sudac je, prema odredbi st. 5. navedenog članka, dužan pročitati ugovor i upozoriti ugovornike na posljedice ugovora, pa je očito da je cilj propisane forme sprečavanje eventualne zloupotrebe, kao i zaštita prava trećih osoba (npr. nužnih nasljednika, koji otuđenjem imovine temeljem ugovora o doživotnom uzdržavanju gube pravo na nužni dio). Stoga prema stajalištu ovog suda ugovor o doživotnom uzdržavanju koji nije sastavljen u pismenom obliku i ovjeren od suca ne može konvalidirati ni kad je izvršen. [135]

Isto tako sudska praksa je izgradila stav da korištenje poslovnog prostora, dakle ispunjavanje kakve obveze ne može uspostaviti valjanost odnosno nadomjestiti suglasnost za davanje svog poslovnog prostora u zakup ako više ne postoji takva volja zakupodavatelja. Naime, stav je suda da konvalidacija ugovora koji nije zaključen u propisanoj formi njegovim izvršenjem u cijelosti ili u pretežnom dijelu (za ugovor o zakupu poslovnih prostorija zahtijeva se pismena forma čl. 22. Zakona o poslovnim zgradama i prostorijama) predmnijeva postojanje ugovora, dakle, da je ugovor doista i sklopljen. Suglasnost volje ugovornih stranaka, ovdje revidenta i tužitelja o bitnim sastojcima ugovora materijalno je pravna pretpostavka za zaključak da je ugovor sklopljen (čl. 26. Zakona o obveznim odnosima). Revident niti ne pokušava konkretno ustvrditi da između njega kao ugovorne stranke (zakupoprimca) te tužitelja kao zakupodavca s druge strane postoji suglasnost volje u tom pogledu, dapače, u toku postupka upravo je revident tvrdio da je u konkretnim pregovorima nastupao u ime tužene zemljoradničke zadruge, čiji je on bio radnik (u odgovoru a tužbu revident je upravo ustvrdio da ključeve od sporne poslovne prostorije drži u ime tužene zemljoradničke zadruge). Samo faktično korištenje poslovnih prostorija ili pak korištenje po ovlaštenju tužitelja ne dovodi do zakonom priznatog obveznopravnog odnosa temeljem kojeg bi tuženi mogao zadržati korištenje poslovnog prostora i nakon uskrate suglasnosti za daljnje korištenje. [136]

U pravilu nevaljani pravni poslovi ostaju ništavi ili pobojni uz zakonom predviđene izuzetke, a ta dosljednost je posebno izražena kod formalnih i strogo formalnih poslova jer je upravo sama ta forma usmjerena za onemogućavanje zlouporaba samih prava.

[135] Vrhovni sud RH, Rev-898/94 od 21.listopada 1998.g.

[136] Vrhovni sud RH, Rev-154/91 od 03. listopada 1991.g.

No, u pravnom prometu ipak vrlo često dolazi i do konverzija pravnih poslova jer takav ništav pravni posao može udovoljavati uvjetima za valjanost kakvog drugog pravnog posla a čija kauza je u suglasnosti s namjerama i željama sudionika tog posla. Pa tako npr. ugovor o kupoprodaji ne postoji ako prodavatelj unatoč svojoj želji da prenese pravo vlasništva nad svojom imovinom ne želi od kupca primiti kupovninu, takav ugovor se konverzira u ugovor o darovanju ukoliko kupac prihvati dar.

ZAKLJUČAK

U pravnom prometu postoji čitav niz pravnih poslova koje tijekom dana fizičke i pravne osobe sklapaju a da im za to nije potrebna nikakva posebna forma. Naime, ulaskom u sredstvo javnog prijevoza i kupnjom karte sklopili smo neformalni pravni posao u kojem se prijevoznik obvezuje izvršiti prijevoz putnika do određenog odredišta a putnik se za to obvezuje platiti naknadu (prijevozničku kartu). Isto tako odlaskom u trgovinu, u poštu u restoran svakodnevno se sklopi čitav niz pravnih poslova bez ikakve propisane forme.

Međutim, čitav niz životnih situacija zahtjeva sklapanje pravnih poslova u strogo formalnom obliku uz prijetnju neostvarivanja ili gubitka svojih prava zbog nepoštivanja propisanog oblika za sklapanje određenog posla i to u poslovima *inter vivos* i *mortis causa.*

Pravni posao je očitovanje volje za nastupom određenih pravnih učinaka odnosno posljedica. Pravni poslovi između ostalog mogu biti jednostrani i dvostrani. Najtipičniji jednostrani pravni posao je izjava npr. izjava o osnivanju društva s ograničenom odgovornošću, oporuka i slično a među najpoznatijim je dvostrani pravni posao je svakako ugovor. Sam trenutak sklapanja pravnog posla je značajan iz više razloga. Naime, to je trenutak nastanka ugovora i nastanka njegovih učinaka tako da od tada nastupaju prava i obveze, te se više ne može odustati od ugovora bez podnošenja pravnih posljedica, dakle od tada se računa dospijeće obveze, te računaju rokovi, primjena propisa i slično. Stoga je ugovor sklopljen kad ponuditelj primi izjavu ponuđenog o prihvaćanju ponude. Nije teško utvrditi trenutak sklapanja ugovora kad su sudionici tog posla nazočni, no kad su udaljeni tada obično vrijedi trenutak ponuditeljeva primitka prihvata. Što se tiče samog oblika sklapanja pravnih poslova, u načelu, ako voljom sudionika pravnog posla ili zakonom nije drugačije određeno, njihovo poduzimanje ne podliježe nikakvom unaprijed određenom obliku. Međutim, kao što je već naglašeno u pravnom prometu postoji čitav niz životnih situacija koje zahtijevaju sklapanje određenih pravnih poslova ali u strogo propisanoj formi.

U slučaju da pravni poslovi nisu sklopljeni na propisani način može ipak doći do njihova naknadnog osnaženja i to u slučajevima kad su u pretežitom dijelu izvršeni, kada je zabrana naknadno otpala te kad iz cilja radi kojega je oblik propisan očito ne proizlazi što drugo. Isto tako u slučaju da neki ništavi ugovor udovoljava pretpostavkama za valjanost nekog drugog ugovora, onda će među ugovarateljima vrijediti taj drugi ugovor, ako bi to bilo u suglasnosti s

ciljem koji su ugovaratelji imali na umu kad su ugovor sklopili i ako se može uzeti da bi oni sklopili taj ugovor da su znali za ništetnost svog ugovora.

LITERATURA

1. Slakoper Zvonimir i Gorenc Vilim, Puvača Bukovac Maja: „Obvezno pravo (opći dio)“, Novi informator, Zagreb, 2009.g.
2. Gjenero Vedran, Pravni praktikum građanskog prava, Vizura, Zagreb, 2016.g.
3. Vedriš Martin i Klarić Petar, Građansko pravo, Narodne novine Zagreb, 2014.g.
4. Pavlović Mladen: „Sklapanje ugovora i njegovo stupanje na snagu“, Hrvatska pravna revija siječanj 2011.g.
5. Butković Marija: „Institut odricanja od nasljedstva s posebnim osvrtom na ugovor o odricanju nasljedstva koje nije otvoreno“, IUS INFO, objavljen dana 07.siječnja 2014.g.
6. Bulka Zinka: „Nasljeđivanje na temelju oporuke“, Hrvatska pravna revija, prosinac 2010.g.
7. Jakelić Dinko: „Ugovor o kupoprodaji-kratki osvrt na neke pojmovne elemente prema pozitivnom pravu i rimskom pravu“, Hrvatska pravna revija, prosinac 2011.g.
8. Bulka Zinka: „Stjecanje prava vlasništva na nekretninama na temelju pravnog posla“, Hrvatska pravna revija, studeni 2009.g.
9. Bulka Zinka: „Stjecanje prava vlasništva na nekretninama na temelju pravnog posla – III dio (ugovor o darovanju i ugovor o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju), IUS Portal objavljen dana 12.studenoga 2009.g.
10. Butković Marija: „Neke specifičnosti kod sklapanja ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju“, Hrvatska pravna revija, siječanj 2013.g.
11. Matić Tin: „Ugovori u elektroničkoj trgovini“, Hrvatska pravna revija prosinac 2010.g.

Pravni izvori:

1. Direktiva 2000/31/BC Europskog parlamenta i Vijeća od 08.lipnja 2000.g. o pojedinim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutrašnjem tržištu posebice elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini), Službeni list L178, 17/2000
2. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15
3. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14

4. Zakon o zemljišnim knjigama, Narodne novine, br. 91/96, 68/98, 137/99, 114/01, 100/04, 107/07, 152/08, 126/10, 55/13, 60/13
5. Zakon o javnom bilježništvu, Narodne novine, br.78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09
6. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14
7. Ovršni zakon, Narodne novine, br. 11/12, 25/13, 93/14
8. Zakon o općem upravnom postupku, Narodne novine, br. 47/09
9. Zakon o porezu na promet nekretnina, Narodne novine, br. 69/97, 26/00, 127/00, 153/02, 22/11, 143/14
10. Zakon o nasljeđivanju, Narodne novine, br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/ 13, 33/15
11. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Narodne novine, br. 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 153/14, 98/15
12. Zakon o radu, Narodne novine, br. 93/14
13. Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15
14. Zakon o zakupu i kupoprodaji poslovnih prostora, Narodne novine, br. 125/11, 64/15
15. Zakon o elektroničnoj trgovini,Narodne novine, br. 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14
16. Zakon o elektroničnom zapisu, Narodne novine, br. 10/02, 80/08, 30/14

Web stranice.

1. www.sudskapraksavsrh.hr
2. www.iusinfo.hr

Sudske odluke:

1. Visoki trgovački sud RH, Pž- 5574/04 od 09.veljače 2007.g.
2. VTSRH, Pž 2095/04 od 24. siječnja 2006.g.
3. VRSRH, Rev- 792/05 od 01. veljače 2006.g.
4. VSRH, Rev-436/03 od 31.ožujka 2004.g.
5. VSRH, Rev-2291/97 od 30. studenog 2000.g.
6. VRSRH, Rev- 597/03 od 15. prosinca 2004.g.
7. VRSRH, Rev-160/07 od 14. ožujka 2007.g.

8. Vrhovni sud RH, Rev-955/09 od 6. svibnja 2010.g.
9. Vrhovni sud RH, Rev-880/05 od 19. listopada 2005.g.
10. Vrhovni sud RH, Rev- 542/03 od 15 prosinca 2004.g.
11. Vrhovni sud RH, Rev-209/12 od 18 travnja 2012.g.
12. Vrhovni sud RH, Rev-176/07 od 20 veljače 2008.g.
13. Vrhovni sud RH, Rev-878/10 od 13. lipnja 2012.g.
14. Županijski sud u Bjelovaru, Gž-782/10 od 28. lipnja.2010.g.
15. Županijski sud u Varaždinu, Gž-1025/20 od 11.studenog 2010.g.
16. Vrhovni sud RH, Rev- 713/06 od 28. veljače 2007.g.
17. Vrhovni sud RH, Rev-2226/11 od 11.lipnja 2015.g.
18. Vrhovni sud RH, Rev-898/94 od 21.listopada 1998.g.
19. Vrhovni sud RH, Rev- 1154/91 od 03. listopada 1991.g.